

Конгрес
Українських
Націоналістів

Змагатимеш до поширення сили, слави, багатства і величі Української Держави

НАЦІЯ І ДЕРЖАВА

e-mail: nacija@ukr.net www.cun.org.ua 1-10 січня 2013 року № 1–2 (476–477)

З НОВИМ РОКОМ І РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ!

Дорогі друзі, однопартійці! Дорога українська громадо!

Прийміть найщиріші вітання із Новим роком та Різдвом Христовим від Конгресу Українських Націоналістів!

Щоразу чекаємо Нового року та Святого Різдва із вірою в те, що Господь у рік прийдешній подарує зміни на краще, дасть наснаги для поступу вперед.

Рік, що минув, був багатим на події та зміни. Протягом цього року нам вдалося здійснити дії, що започатковують поступ уперед.

Безсумнівно, наша спільна діяльність та здобутки 2012 року стануть основою для зростання і зміцнення партії в майбутньому. Твердо віримо, що новий рік буде роком оновлення, порозуміння, плідного діалогу. Це приносить надію і сподівання, що, об'єднуючи наші зусилля, зможемо змагати до утвердження сильної та процвітаючої України, такої, за яку боролися, гинули, про яку мріяли наші славні борці, відомі та невідомі герої.

Сьогодні, безперечно, маємо ще чимало роботи в нашому спільному українському домі. Та коли поставимо за мету кожен на своєму місці вірно служити Богу та Україні, наша держава відродиться і розквітне.

Зичу Вам міцного козацького здоров'я, завзяття, натхнення у звершенні Ваших мрій!

Нехай Ваші душі зігріває тепло рідного дому, а світло Вифлеємської зорі вказує правильний життєвий шлях!

Христос рождається! Славімо Його!

Голова Конгресу Українських Націоналістів
Степан БРАЦЮНЬ

НЕМИНУЧЕ ЗАВТРА УКРАЇНИ:

Степан Бандера та актуальні проблеми сучасної української політики

Перший день Нового року для націоналістів – це ще й день народження Провідника Нації Степана Бандери. Найвищою метою заповів він для кожного з нас формулу життя: Бог і Україна! Словом і чином власну смерть перетворив у життя свого народу. Тому наш націоналізм – не лише вчора і сьогодні, це – неминуче завтра України.

У статті "З невичерпного джерела", написаній з нагоди Різдвяних свят, лідер Організації Українських Націоналістів "правдиву й глибоку віру в Бога, Спасителя" називає "вічно живим джерелом", з якого й окрема людина і народ скільки мають змоги, можуть безупинно черпати. Він постійно наголошував, що український світогляд є християнським. А "найбільше лиха в українському політичному житті, найбільше внутрішніх суперечностей і шкідництва для визвольних змагань походить з матеріалістичного світогляду, з чужих соціалістичних ідеологій і концепцій та з хиб характеру одиниць і цілих гуртів". ("Українська національна революція, а не тільки протирежимний резистанс").

Сумним проявом називав він у "Слові до українських націоналістів" те, що серед частини українських політиків далі бере верх боротьба за владу, за прерогативи, за міністерські і т. п. титули і портфелі, хоч вони й порожні. С. Бандера пропонує таке метафоричне визначення для політичних пристосуванців: "Ідейно-світоглядові переконання, політичне кредо, послідовність у життєвому прямуванні, особиста честь, гідність і добре ім'я – це не чоботи, які можна почистити, а то й викинути, замінявши новими" (с. 348). Ідея – не річ, нею не обміняєшся; ідея – душа – нею житимеш, звідси трактування "ідейно-політичної настанови народу як основного питання визволення та цілого майбутнього нації" (…)

Для добра Нації на першому місці має стояти "що", а не "хто". "Яка дія, який зміст, який вислід – це має більше значення від питання, який чинник діє".

У зв'язку з цим важливими та актуальними для сучасного політичного моменту є настанови Бандери щодо проблем політичної консолідації. Він застерігає політиків від утворення механічних консолідацій, що веде лише до "оптичної омани", "імпотенції цілості українських сил", якщо між тими, хто об'єднується, існують суттєві внутрішні розбіжності. "Істотною рисою усяких планів механічної консолідації є намагання створити збірну конструкцію-конгломерат різних, за змогою всіх, політичних угрупувань, без урахування процесу докорінної внутрішньої політичної консолідації…"

На думку ж Бандери, треба, щоб об'єднуючись, партії, рухи, угруповання мали можливість зберегти свої питомі риси, взаємодіючи між собою до здійснення однієї спільної національної мети. А спільна платформа мала би базуватися на згоді щодо кардинальних питань національного буття, одного ієрархічного укладу головних вартостей, однакових критеріїв оцінки основних питань національної політики. "При цьому є свобідна конкуренція, порівняння, взаємний вплив, ріст і поширення того, що найкраще себе виправдовує, зникання всього непридатного, меншовартісного, слабого чи віджилого".

Провідник наголошує, що потрібно відкинути тоталітарно-механістичні методи в політиці. Бо ця "метода опанування життя середовищем полягає у тому, що з одного боку насильно усуває всі інші діючі політичні середовища, насильство позбавляє їх можливості існувати і діяти. Натомість він пропонує шлях і метод – органічного, ідейно-політичного проникнення "наших ідей, нашої політичної концепції, напряму і способу самостійницької акції в цілий український світ". В цьому полягають дух, підхід і постава етапів національної визвольної революції.

Українську національну революцію Бандера характеризує як безперервний, постійний і прогресивний процес, який охоплює і проймає все життя. "Як людський, так і національний організм доти живуть, доки в них не згаснуть власні життєві рушії. За фізичне збереження народу змагається кожна одиниця й національна спільнота безнастанно і, можна сказати, автоматично; інстинкт фізичного самозбереження діє в народі скрізь, з великою напругою. А духове збереження лежить на відповідальності, зусиллях і боротьбі вибранців", яких і покликана готувати ОУН.

У статті "До питання основних кадрів" Бандера зауважує: "…революційна організація, яка ініціює, веде визвольну боротьбу і кермує нею, мусить бути свідома своєї ролі, що вона має мобілізувати й формувати кадри борців за національне визволення, а не шукати їх. (…) Ідеї українського націоналізму й геройчні подвиги революційної боротьби розбуджують глибоко приспані, приспані, сковані большевицькими дибами енергію і найвищі вартості козацьких нащадків. (…) Головним активом і провідним елементом визвольної революції будуть Яреми-Галайди".

Втрата духовости як генетичного й історичного коду, за Бандерою, і є найбільшою і первинною трагедією нації – все решта наслідок. Тоді як "…революційне змагання – це національна боротьба в площині духовости і культури..." "Основна частина боротьби революційної організації з ворогом – це і є боротьба за душу людини, за ідейний вплив на цілий нарід, за поширення ідеї й концепції визвольної революції серед найширших мас народу, захоплення їх цією ідеєю і через це приєднання їх на бік визвольної боротьби" (с. 286); "Між московським большевизмом-комунізмом і українським націоналізмом іде найважливіший змаг за душу українського народу".

І лише дві потуги у нерозривній єдності між собою: створена Сином Божим Єдина Свята Соборна і Апостольська Церква і проповідувані нею заповіді, а також постали з Божого провидіння притомні нації можуть висвітлити і знешкодити наміри антихриста у всіх різновидах, у тому числі у нашому випадку неоімперських зазіхань Кремля на маніпулювання і поступове підпорядкування своїй владі української державності.

Як і в часи Визвольних Змагань, гостро актуально звучить сьогодні заклик до нас Степана Бандери:

"Українці! Якщо ми хочемо торжества Свободи і Божої Благодаті на рідній українській землі, то повинні у своїй боротьбі вийти поза межі існуючої диявольської системи, тотально, раз і назавжди відкинути все чуже, нав'язане нам ворогами протягом століть, повернутись до свого рідного, підняти знамено Христа і прапор української національної ідеї і кинутись у безпощадну боротьбу за торжество найвищих ідеалів, імення яких – Бог, Україна, Свобода".

Степан БРАЦЮНЬ

ВІТАЄМО!

Дорогий український народе, сини і дочки української нації на рідній землі і у всьому світі!

Прийміть найщиріші вітання з нагоди Різдва Христового та Нового 2013 року!

Рік, який минув, був складним для нашої нації. Надії, якими жив наш Український народ, залишилися нездійсненними. Завдяки діям неукраїнської влади наша незалежність вкотре опинилася в небезпеці.

Ми впевнені, що прийдешній рік стане переломним для всієї України. Як після нічної темряви настає світанок, так скінчиться панування в Україні неукраїнської влади.

Нехай з новорічним засівом та дзвінкою колядою прийдуть до Вас добробут, радість і злагода, а світло Вифлеємської зорі вкаже правильний шлях нашому народу і нашій нації.

Нехай Господь дарує Вам і Вашим родинам здоров'я, наснагу та благодатну допомогу у Вашій щоденній праці на благо Української нації і Української Держави !

Христос народився!
Славімо його!

З повагою
Голова Всеукраїнського Братства
ОУН-УПА Б.БОРОВИЧ

ЮВІЛЕЇ

Мирославові Мамчаку – 60!

Президія Головного Проводу Конгресу Українських Націоналістів, редакція часопису "Нація і держава" сердечно вітають капітана 1-го рангу запасу ВМС України Мирослава Мамчака з ювілеєм – 60-річчям від дня народження!

Наш ювіляр пройшов шлях від матроса до капітана 1-го рангу. Стояв біля початків створення Військово-Морських Сил України, організовував випуск газети "Флот України", роботу телерадіокомпанії "Бриз", яка під керівництвом М.Мамчака була чи не останнім українським інформаційним форпостом в Криму.

Автор численних книжок (історичні розвідки, збірки віршів і нарисів), аналітичних публікацій, телефільмів і радіопрограм, української версії гімну Севастополя, він завжди мав патріотичну українську громадянську позицію, чим завоював визнання і повагу членства Конгресу, читачів газети "Нація і держава".

Від усього серця бажаємо Вам, друже Мирославе, міцного здоров'я та життєвої наснаги, особистих творчих досягнень, сімейного щастя, злагоди та добробуту у Вашій оселі!

Конгрес Українських Націоналістів
Редакція часопису "Нація і держава"

Поздоровляємо "Кримську світлицю"!

Рівно двадцять років тому – 31 грудня 1992 року вийшло перше число Всеукраїнської загальнополітичної і літературно-художньої газети "Кримська світлиця".

Її колектив прославився тим, що, долаючи перешкоди, завжди працював на вістрі часу, писав про наболіле, порушував найпекучіші проблеми суспільства.

Редакція часопису "Нація і держава" щиро вітає колектив газети, її авторів, які протягом двадцяти років творили "Кримську світлицю" – в непростому кримському регіоні одне з найкращих національно орієнтованих видань України.

З ювілеєм вас, шановні "світличани"!

Зичимо нових творчих злетів. З роси вам і з води!

Редакція газети "Нація і держава"

РІЗДВЯНЕ ПОСЛАННЯ

Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета

Преосвященним архіпастирям, боголюбивим пастирям, чесному чернецтву та всім вірним Української Православної Церкви Київського Патріархату

Дорогі браття і сестри!
Христос народився! Славімо Його!

Людина завжди шукала й донині шукає миру і радості на землі. Марксисти і ленінці мріяли побудувати без Бога рай на землі. До цього "раю" вони йшли шляхом руйнації і десятків мільйонів смертей невинних людей. У наш час людство теж шукає миру і радості, а в результаті опустилося до крайньої бездуховності, дійшло до глибокої аморальності, де панують наркоманія і пияцтво, розпуста і статеві збочення, неправда і владолюбство, немилосердя і жорстокість, непомірне багатство і бідність.

У чому полягає причина відсутності миру і радості? Причиною є гріх, який панує в людській природі. Для того, щоб знищити гріх і наслідок його – смерть, Сину Божому треба було стати людиною. Сьогодні ми святкуємо день народження від Пресвятої Діви Марії Сина Божого. Заради нас, грішних, Бог підкорив Себе законам природи. Він принизив Себе, був розіп'ятий на хресті, щоби знищити в нашій природі гріх. Він помер, щоби Своїм воскресінням знищити наслідок гріха – смерть.

Якщо ми вдумаємося як слід у земне життя Ісуса Христа, починаючи від Його народження у Вифлеємі, то помітимо, що зовнішньо все в Ньому було вбоге і скромне. Творець всесвіту явився на землі не в царській порфірі, не в сянні Своєї Божественної слави. Усе Його земне життя було подвигом хреста. Він зцілював хворих, воскрешав мертвих, виганяв бісів, а юдеї говорили, що все це робиться силою бісівською. Він прощав гріхи, а Його звинувачували в богохульстві.

Ніколи людина не говорила про гріх так, як Христос. За вченням Христа, гріх – це причина всіх бід на землі і на небі. Гріх руйнує не тільки душу, а й тіло. Тому справедливо вважається, що гріх є призвідцем майже всіх хвороб.

Ніколи раніше людина не говорила про сім'ю, як Ісус Христос. До Христа в сім'ї панували найгрубіший деспотизм, розбещеність пристрастей, багатоженство. За вченням Христа, шлюб – це не тимчасовий контракт чи договір, а злиття двох сердець в одне (Мф. 19: 5). Він підніс жінку зі становища безправної рабині чоловіка до її первісного призначення бути матір'ю. Він повернув сім'ї взаємну любов і повагу. Сім'я як Божественне установлення має бути священною і чистою.

Ніколи людина не говорила так про земні блага, як Христос. Він не був філософом, економістом, ученим-фізиком, політиком або дипломатом. Він також не був людиною, яка тікає від реальностей навколишнього життя; Христос не відкидав значення земних благ, але показував, у чому сенс людського життя на землі. Він дав золоте правило: "Люби ближнього твого, як самого себе"; і: "Як хочете, щоб робили вам люди, так і ви робіть їм". Це заповіді Господні всім людям: багатим і бідним, молодим і старим, знатним і простим. Він із сумом говорив: "Як важко тим, що мають багатство, увійти в Царство Боже" (Лк. 18: 24); "Горе вам, багаті, бо ви не одержали свою втіху" (Лк. 6: 24). Христос не осуджував земних благ, але завжди підкреслював, що правильно ставитися до багатства здатен лише той, хто не поневолений ідолом користолюбства, для кого земні скарби не мають визначальної цінності.

Христос учив, що істинна мета земного життя людини не на землі, а на небі; і тимчасове життя слід осмислювати і розцінювати через вічне, духовне, нетлінне життя. Він не лише говорив, а й на Собі показав, що земне подорожування починається колискою і закінчується могилою. А між першим і останнім етапами життя – неминучі скорботи і радощі, хвороби і насолоди земними благами.

Які дивовижні протилежності поєднуються в людському житті! Щастя і сльози, любов і ненависть – усе це безладно змінює одне одне, і часто несподівано. Ще не встигли затихнути радості ангельського співу на честь Сина Божого Господа нашого Ісуса Христа: "Слава у вишніх Богу і на землі мир", – як по всьому Вифлеєму і його околицях пролунав невтішний плач матерів, у яких, за нелюдським повелінням Ірода, відібрали і знищили немовлят чоловічої статі.

Здавалося б, із пришестям Христа, Який приніс на землю мир і любов, повинна була б припинитися людська злоба. Але, як бачите, людська злоба не знає ні часу, ні меж. Навпаки, немов глузуючи і зневажаючи любов Божу, вона саме тепер і виявилася в такий жахливий спосіб. І це слід сказати про всяку злочинну пристрасть, бо кожна злочинна пристрасть осліплює людину і штовхає її на криву дорогу. Ми обурюємося цими та подібними беззаконнями і неправдою, особливо коли це стосується християн.

Господь наш Ісус Христос не соромився називати нас братами (див. Євр. 2: 11). Якщо це так, то ми зобов'язані усім своїм життям показувати свій духовний зв'язок з Господом. У протилежному випадку ми тільки ганьбимо високе звання християнина і виключаємо себе з родинного зв'язку з Христом. Недостатньо носити ім'я християнина: треба бути справді християнином – за способом життя, за душею і серцем; інакше ім'я християнина виявиться пустим звуком. Особливо важливо замислитися про це в наші дні, коли суспільство потребує духовно-морального відродження.

Цього святкового дня сердечно вітаю вас, дорогі браття і сестри, і всіх християн України з Різдвом Христовим і Новим роком! Поздоровляю зі святом Президента України Віктора Януковича, Верховну Раду, Уряд і Збройні сили України. Вітаю зі святом усіх наших земляків українців по всьому світі: в Америці і Канаді, в Латинській Америці і Австралії, в Європі і Азії.

Різдво Христове закликає нас творити діла милосердя і любові. Нам треба поспішати до хворих, самотніх, до всіх, хто потребує нашої допомоги.

Підносячи подяку Богові за всі Його благодіяння і милості в минулому році, будемо старанно просити, щоб Він зберіг нас в єдності і однодумності, дарував нашій Українській державі силу і мудрість подолати всі труднощі, зберегти нас у братолюбстві, щоб послав удосталь плодів земних і подав Україні Своє небесне благословення.

Нехай Бог миру і любові буде з усіма нами!

Христос народився! Славімо Його!

Філарет, Патріарх Київський
і всієї Руси-України

Різдво Христове
2012/2013 р.
м. Київ
Церква.info

Наші корпункти

Вінниця	Березовський В'ячеслав	(067) 258-55-71
Донецьк	Олійник Марія	(062) 337-23-48
Житомир	Ярмолінський Олег	(067) 702-63-37
Запоріжжя	Тимчина Василь	(0612) 67-31-82
Івано-Франківськ	Салига Роман	(0342) 3-11-35
Кіровоград	Тріщенко Віктор	(0522) 36-95-25
Київська обл.	Сахацький Олександр	(04597) 4-92-93
Київ	Шепетюк Юрій	(044) 278-63-89, 279-68-34
Луцьк	Хомич Іван	8-095-92-66-154
Львів	Динилиха Ігор	(0322) 38-67-63
Миколаїв	Яценьо Софія	(0512) 49-67-90
Одеса	Ролінський Володимир	(095) 678-76-73
Полтава	Паламарчук Дмитро	(050) 171-63-49
Рівне	Бідюк Юрій	(050) 435-34-34
Севастополь	Проценко Володимир	(0692) 48-79-46
Сімферополь	Овчарук Василь	(0652) 29-77-43
Суми	Друзь Віктор	(096) 485-67-37
Тернопіль	Ткач Володимир	(098) 711-05-50
Ужгород	Сачко Олександр	(099) 053-48-69
Харків	Дяків Богдан	(057) 716-02-18
Херсон	Реуцький Іван	(097) 285-32-96
Хмельницький	Бенюк Ніна	(8096) 362-72-23
Черкаси	Савченко Максим	(067) 647-35-24
Чернівці	Лютик Віктор	(0372) 51-02-72
Чернігів	Рябченко Валерій	(04622) 4-38-81

РІЗДВЯНЕ ПОСЛАННЯ

Блаженнішого Святослава

до вірних Української Греко-Католицької Церкви

"...в ньому бо ті, що звіздам служили, від звізди навчилися поклонятися Тобі – Сонцю правди, і пізнавати Тебе – Схід з висоти..."
Тропар Різдва

Високопреосвященним і Преосвященним Архієпископам та Митрополитам, боголюбивим єпископам, всечесному духовенству, преподобному монашеству, возлюбленим братам і сестрам, в Україні та на поселеннях у світі сущим.

Дорогі в Христі!

У цей святковий і радісний день Різдва Христового засилаю всім вам найщиріші вітання з нагоди цього великого празника християнської віри. Різдво – це день, коли вічний і невидимий Бог зволив увійти в людське життя як новонароджене Дитя. Різдво – це час, коли могутній та незбагненний Уседержитель, котрий тримає у своїх руках життя і долю всього, що існує, Сам зволив віддати себе людині, покластися в обійми своєї дівственної Матері та шукати захисту в Її обручника Йосифа. Різдво – це святкова хвилина, коли самотня сучасна людина відчуває трепет невимовної Божої близькості та уваги до себе, коли небо і земля, ангели й люди, небесні світила та земні звірята збираються в єдину родину довкола вифлеємських ясел, в яких сьогодні спочиває новонароджений Цар віків, та радісно співають: "Славімо Його!"

...в ньому бо ті, що звіздам служили...

Багато різних доріг ведуть сьогодні до убогої стаєнки у Вифлеємі Юдейському та сходяться перед таїнственними яслами, на яких спочиває новонароджений Христос-Господь. Про одну таку подорож, її початок, непросту дорогу та вінець розповідає нам сьогодні євангелист Матей. Ідеться про мудреців зі Сходу, ведених зорею. Коротка згадка про цих людей приховує в собі глибоку дійсність. Ці дивні подорожні, яких звемо також східними царями чи волхвами, що згідно з церковним переданням називалися Каспер, Мельхіор і Бальтазар, правдоподібно, були вавилонськими астрономами, високоосвіченими людьми свого часу. Спостерігаючи за рухом небесних світил та вивчаючи довколишній світ, вони дійшли висновку, що Всесвіт не є сумішшю випадковостей, навіть більше: усе, що існує, має якусь мету, до чогось прямує, на Когось очікує. Зрушені науковим пошуком, урешті-решт ці східні царі пішли за зорею, щоб дізнатися, куди вона прямує і де є Той, на кого чекає Всесвіт. Мудреці є уособленням людства, яке, основуючись на здатності людського розуму пізнати Істину, щиро її шукають, – того людства, яке має знання, але не має розуміння всього того, про що знає.

Дивним був шлях волхвів до Істини – до пізнання правдивого Бога: Творця і Спасителя світу. Дорогою вони, напевно, вступали до неодного земного правителя, зокрема й до царя Ірода, проходячи його володіння. Лише прибувши за зорею до Вифлеєма, знайшовши того Єдиного, до якого прямують і кому поклоняються і небесні світила, і земні істоти, вони у Христі-Ісусі збагнули зміст усього, що існує, зрозуміли сенс своєї подорожі: від служіння зорям прийшли до служіння Богові. "Господь наш Ісус Христос, – навчає св. Іриней, – Він є Словом Божим, який у повноті часів став людиною між людьми, щоб поєднати мету із їхнім початком, тобто людину з Богом" (Проти єресей 4, 20, 4-5). Будучи приведені до віри в єдиного Бога самою зорею, вони поклонилися убогому Дитятку. Саме в цьому Маляті очима віри вони побачили всемогутнього Царя віків, склавши Йому в дарі золото; саме в Ньому впізнали незбагненного і вічного Бога-Творця, піднісши Йому ладан; саме в Ньому знайшли воплоченого Спасителя-Месію, Сина Божого, від віків помазаного Святим Духом, жертвуючи Йому дорогоцінне пахуче миро.

...від звізди навчилися поклонятися Тобі – Сонцю правди...

У день Різдва Христового кожна віруюча людина спішить до вифлеємського вертепу, щоб побачити в яслах на сіні маленького Ісусика та віддати Йому поклін і славу як своєму Богові та Спасителеві. Для того щоб гідно пережити цей празник, кожен із нас покликаний віднайти свою дорогу до Бога, який прийшов до людини у людському тілі. До цієї особистої дороги віри кличуть нас сьогодні небесні ангельські хори, що благовістують цю велику радість світові співаючи: "Слава во вишніх Богу, і на землі мир в людях благовоління!" Вифлеємська зірниця запрошує нас стати поруч з мудрецями, що йдуть із дарами, та з вірою особисто зустріти Христа-Господа, який видимо присутній між нами.

Це Різдво ми святкуємо в році, який Христова Церква проголосила Роком віри, який збігається із ювілеєм 1025-ліття Хрещення Русі-України, що його ми разом відзначатимемо всецерковною прощею на березі давнього Дніпра при Патріаршому соборі в Києві 18 серпня 2013 року. Метою цієї нашої спільної подорожі є відновити вукраїнському народі дар Христової віри, яка була протягом століть для нас силою і мудрістю, що допомогла нам не тільки піднятися на вершину культурних і загальнолюдський надбань, котрі лягли в основу християнської цивілізації на Сході Європи, а й не дала втратити з очей єдине Сонце правди – Христа-Господа, перед яким меркнуть і небесні світила, і земні володарі, що не навчилися Йому поклонятися. Христова віра є тим безцінним скарбом, за допомогою якого ми, подібно до євангельських мудреців, сьогодні можемо розпізнати у цій новонародженій Дитині нашого Царя, Творця і Спасителя, не втратити істинного змісту Різдва, а навпаки збагнути мету всього, що існує: правду про наше минуле, значення нашого сьогодення та шлях у майбутнє.

Різдво – це особливе родинне свято. Наш Бог і Спаситель забажав покласти себе, як мале Дитя, в руки сім'ї: чоловіка і жінки, Йосифа та Пречистої Діви Марії.

Святіший Отець Венедикт XVI, закликаючи сьогодні вірних Христової Церкви особливо дбати про передавання віри новим поколінням, ділитися своєю вірою із ближніми, покладає найбільшу надію на християнську родину. Адже сім'я, як домашня Церква, завжди була тим осердям, в якому від початків християнства передавалася віра в Бога від батьків до дітей. Нині її завдання не змінилося: Господь вкладає в руки родини віру Церкви, закликає батьків передавати своїм дітям власну віру в Бога, виховувати їх на добрих християн. На жаль, у сучасному світі не бракує ворогів, які з усієї сили намагаються знищити традиційну родину, а найголовніше – убити осердя передавання віри в нашому народі, подібно до вбивства вифлеємських дітей. Просімо сьогодні у новонародженого Спасителя, щоб кожен батько, на взірець св. Обручника Йосифа, захищав свою сім'ю, чував над збереженням у ній дару Христової віри, а мати особливо дбала про християнське виховання своїх дітей.

...пізнавати Тебе – Схід з висоти...

Історичні обставини народження Ісуса Христа, можливо, належали до найважчих в історії старозавітного Божого народу. Хоча Ізраїль і потрапив до єдиного римського простору, однак втратив свою незалежність і тисячі людей повинні були підкоритися перепису населення за наказом імператора Августа. Місцева влада була деспотичною, розмовляла зі своїм народом мовою меча. Тому євангелист Матей пише: "Тоді справдилось те, що сказав був пророк Єремія: в Рамі чути голос, плач і тяжке ридання: то Рахиль плаче за дітьми своїми і не хоче втішити, бо їх нема" (Мт. 2,17-18). Щоб врятувати життя родини, Йосиф із Дитятком та Марією змушені були обрати долю емігрантів та втікати до Єгипту.

Але ці обставини суспільного розпачу наче лише акцентують на тому, що джерело різдвяної радості має неземне походження. Не земний володар, а Божественний Спаситель, Схід з висоти, є Той, хто народився і перетворив цю хвилю темряви, розгублення та плачу на центр і кульмінацію історії спасіння Всесвіту. Бо ж у цій Дитині, за словами апостола Павла, "спочиває вся повнота Божества" (Кол. 1, 19).

Порівнюючи обставини нашого сьогодення, в яких небесне різдвяне світло пробивається крізь темряву нашої ночі та кличе нас святкувати народження Спасителя, ми віднаходимо багато спільного із часом народження Христа у землі Юдейській. Різдво Христове показує нам, що нашим Спасінням є не людина, а наш Бог, який приходить сьогодні до нас: це Спасіння само ніжно вкладається в наші обійми у вигляді маленької Дитини. Це про Нього пише пророк Ісая як про Еммануїла, що значить "З нами Бог", коли каже: "Бо хлоп'ятко нам народилося, сина нам дано, влада на плечах у нього, і дадуть йому ім'я: Чудесний порадник, сильний Бог, Отець довічний, Князь миру" (Іс. 9, 5). Спасителембув не тодішній імператор Август чи якийсь сучасний можновладець, а Христос-Бог. Лише Він є нашим Господом, Джерелом нашого життя, сили, вічного миру і щастя, – неземної різдвяної радості, що усуває страх, дає надію на світло життя: стає радістю всіх людей (пор. Лк. 2,10). Лише Ісус Христос, що навіки з'єднався із повсякчасною хвилиною людського життя, є тим Сходом із висоти, пізнавати якого силою християнської віри та поклонятися якому кличе нас сьогодні вся Вселенна.

Дорогі в Христі! Нехай у своєму Різдві новонароджений Спаситель наблизиться до кожного із вас та завітає зі своїм небесним світлом до кожної оселі, де чекають на Нього!

Нехай неземна ніжність самого Бога зворушить та зігріє серце усіх нас: тих, хто вдома, і тих, хто в дорозі, тих, хто далеко від рідної землі, і тих, хто шукає саме в ній достатку, миру і злагоди для своєї родини. Нехай небесна радість від того, що Господь об'являється там, де людська влада й сила є безсилими, подарує нам віру й надію на кращу долю нашої України.

Нехай різдвяна коляда стане для нас сьогодні, як і колись, могутньою силою, через яку ми будемо ділитися своєю вірою, обновляти наше суспільство та єднатися із всім Усесвітом, що прославляє сьогодні свого Творця і Господа.

Христос рождається! Славімо Його!

† СВЯТОСЛАВ

Дано в Києві, при Патріаршому соборі Воскресіння Христового, 19/6 грудня, у день Святого Миколая, архієпископа Мир Лікійських, чудотворця

РІЗДВЯНЕ ПОСЛАННЯ

архієпископа Харківського і Полтавського ІГОРЯ

всечесному священству й побожним мирянам Харківсько-Полтавської єпархії Української Автокефальної Православної Церкви

Всечесні Отці! Дорогі Брати і Сестри!

"Слава Богу на висоті, і на землі мир, у людях добра воля!" (Лк. 2:14), – цим співом ангельських хорів був сповіщений людству прихід Відкупителя. Передрікаючи Його, пророк Ісая тріумфально виголошував: "Бо Дитя народилося нам, даний нам Син, і влада на раменах Його, і кликнуть ім'я Йому: Дивний Порадник, Бог сильний, Отець вічности, Князь миру" (Ісая 9:5). І різдвяні свята, дні, в які ми так виразно відчуваємо близькість воплоченого Божого Сина, сповнені атмосфери величного спокою, що йде від вифлеємських ясел.

Цей спокій дарується нам Різдвом як естафета, яку ми маємо нести в світ. Бо ж усі ми найбільш страждаємо від браку миру. Може, навіть не усвідомлюючи джерела наших страждань. Внутрішній конфлікт, що провокує душевні кризи, – це важкий наслідок драматичної розлуки з Богом, на яку ми прирікаємося гріхом. Христос приходить у світ, аби допомогти нам у подоланні цього конфлікту, в поверненні душевної гармонії, миру з самим собою. Здійснити ж це ми зможемо тільки через перемогу над своєю слабкістю, непослідовністю, – через перемогу над гріхом.

Творення миру в довколишньому світі починається з самої християнської спільноти. Повсякденне життя кожної нашої громади має бути осяяне світлом доброзичливих усмішок, наснажене теплом братніх стосунків, зміцнене потужною силою взаємного прощення і взаємодопомоги. Коли людина заходить до православного храму, вона має відразу відчувати себе в гостинній родині, де панують мир і злагода. Бо ж хіба може бути інакше в домі Божому, де в Святих Тайнах невидимо перебуває сам Князь миру?

Ми не зможемо бути щирими в закликах до миру, доки існують непорозуміння між православними юрисдикціями, доки в міжконфесійних стосунках панують взаємна відчуженість і ворожнеча. Християнська солідарність мала б стати противагою підступному духові конкуренції, самогубчій гонитві амбіцій, що сповнюють сучасну цивілізацію дратівливої невгамовності. Справжній, міцний мир неможливий без поступок один одному, без добровільної й свідомої жертви на користь ближнього. Хто, як не християни, натхнені прикладом доброго самарянина, можуть стати взірцем цієї творчої жертовності?

Мистецтво творення миру виключає пасивність, пристосовництво, угодовство. Адже справжній, тривкий мир мусить спиратися на правду. І світ довкола нас чекає від кожного християнина діяльного служіння правді. Він сподівається від нас не декларацій і повчань, а живого свідчення реальності євангельського ідеалу, втілення його в конкретних справах. Сподівається непохитності в нашому життєвому служінні, стійкості у випробуваннях. Мир твориться мужніми й чесними людьми, здатними боронити правду, не ховаючись від випробувань і небезпек.

Христос приходить у світ, аби уповноважити кожного християнина бути творцем миру. На цю відповідальну місію й надихають нас ангельські хори, слова яких знов і знов повторюємо ми в ці святкові різдвяні дні, звіщаючи на землі мир.

Христос народжується! Славімо Його!

† Ігор, архієпископ Харківський і Полтавський

м.Харків. Різдво Христове 2012/ 2013 року

 ВИДАТНІ УКРАЇНЦІ

РІЗДВО ВАСИЛЯ СТУСА

До 75-річчя поета

Мама Їлина виношувала його, коли чинився великий терор, який забрав найкращих, найздібніших, найрозумніших. Породила сина на саме Різдво Христове року Божого 1938-го. І не посміла записати його сьомим січня, записала шостим. Але таки дала йому ім'я Василь. Ім'я ж це грецькою – Базилеос – означає "володар", "господар", "цар". Це додаткова ласка Божа, щастя. Але кому багато дається, з того багато й спитається.

"В Україні, – казав Василь, – чи не кожна четверта матір називає свого сина цим іменем, підсвідомо карбуючи потяг до конче необхідної нам, щоб вижити, державності".

Маємо 5 січня Василя Чумака, 8 січня Василя Симоненка. У Києві вже стало традицією справляти 14 січня свято Різдвяних Василів у Київському міському будинку вчителя і вручати на ньому премію імені Василя Стуса.

...Якось в останній рік свого земного, ба, шевченківського 47-річного віку, на Уралі, в таборі особливого режиму Кучино, Василь питав при мені глибоко віруючого діда Семена-покутника:

– А що то є чоловікові – народитися на таке велике свято?

– Це додаткова ласка Божа, щастя, – сказав дідо. – Але кому багато дається, з того багато й спитається.

Тих "знакомитих дат" у Стуса стільки, що вистачило б на святого.

4 вересня 1965 року він виступив на захист заарештованих у серпні шістдесятників у кінотеатрі "Україна". Виступ був приурочений до "дня концтаборів": 5 вересня 1918 року нарком юстиції Російської Федерації Д. Курський, керуючий справами Раднаркому В. Бонч-Бруєвич і нарком внутрішніх справ Г. Петровський (той самий "добрий" дідусь в окулярах, що донедавна каменем сидів біля Парламентської бібліотеки в Києві) підписали декрет Раднаркому про червоний терор. Він тривав 73 роки.

Рівно через 20 років після виступу в кінотеатрі "Україна" Василь загине в карцері – від голоду і холоду. Або ще: уночі після підписання 1 серпня 1975 року прикінцевого акта Гельсінкської наради НБСЄ стався в Стуса прорив стінки шлунка. Це було в таборі Барашево, що в Мордовії. Він хотів вийти з барака, але знепритомнів і впав. Чорновіл з друзями взяли його на простирадла і понесли на вахту. А там кричать: "Стой! Стрєлять буду!" Операцію, під час якої Стус ледь не помер, зробили в тюремній лікарні імені І. Гааза в Ленінграді 10 грудня – якраз на День прав людини. А рівно за десять років до того він одружився з Валентиною Попелюх. Отакі "знакомиті дати".

Те, що було за смертю,
я спізнав,
всю силу таємничого діяння,
весь морок неба
і твань землі движку.
І тяжко жити,
цим знанням підперши
свою оселю,
витрухлу на пустку...

Якось показував Василь знімок, зроблений у Львові на Коляду 1972 року, либонь, 9 січня. Стоїть, скрушно прихиливши голову до одвірка. У мене нема такого знімка. Є інший, тоді ж знятий. Щойно повернувся Стус у Київ, у дім на Львівській вулиці, 62, квартира 2... Втім будиночка цього вже нема. Там, у Святошині, пролягла Окружна дорога, а місце того будиночка вже хтось прикупив і будуватиме там "увеселітєльниє завєдєнія". А 12 січня 1972 року КГБ вчинив новий покіс української інтелігенції. За ґратами опинилися Василь Стус, Ірина Калинець і Стефа Шабатура...

11 січня 1977 року Василь вирушав із табору, що в селищі Лєсном у Мордовії, на заслання. Заварили ми цілу 50-грамову пачку чаю на три літри окропу – пишні були випровадини. Майже два місяці етапу – і 5 березня опинився він у селищі імені Матросова в Магаданській області. Якраз у річницю смерті Сталіна. Там він працював у золотовидобувній штольні. Як ото декабристи, які "із нор золото виносять, щоб пельку залити неситому" (Тарас Шевченко). Перепоховання Стуса, Литвина і Тихого 19 листопада 1989 року подібне до перепоховання Тараса Шевченка 22 травня 1861 року...

У різдвяний вечір 1983 року, якраз на день свого народження, в таборі особливого (камерного) режиму на Уралі Стуса кинули в карцер. За що? Напередодні Василь звернувся до чергового помічника начальника колонії капітана Ляпунова, щоб довідатися про долю вилучених недавно під час обшуку паперів, на які не видали ніякого документа. Одночасно посадили й естонця Марта Ніклуса.

– Василь, где ты? На крыше? – Ніклус недавно вичитав, що в якійсь країні в'язні позалазили на дах тюрми і начальник не знав, як їх звідти познімати. Наших би їм фахівців...

– У якійсь душогубці... імені Леніна-Сталіна...

Я стою коло дверей своєї 17-ї камери, дослухаюся, переказую співкамерникам, що чути. Наглядачі гримають на Ніклуса і Стуса, але розбурхана, ображена Василева душа не знає впину. Тоді вмикають гучномовець, зумисне для цього встановлений у коридорі. І все ж Василь у перерві між мовою дикторів устиг прокричати:

– Хто не братиме участі в голодівці 12 січня – той боягуз!

Цей день, за ініціативою В'ячеслава Чорновола, ми відзначали 1975 року як День українського політв'язня. Про намір тримати голодівку або подавати заяву протесту ми вже один одного інформували, але, згідно з зеківською етикою, кожен сам собі вирішує, як йому чинити. Тож мене здивували ці слова. Тоді Юрій Литвин мені болісно зауважує:

– Василю, не можна поета міряти однаковою зі всіма міркою. Поет живе у своєму світі, нам не відомому, тому ми не маємо права його осуджувати зі своєї раціоналістичної вежі, бо ризикуємо помилитися...

Так мені відкрилася ще одна істина.

Після карцера Василеві оформили рік одиночки, де ще не раз саджали в карцер, і ті доби доплюсовували потім до того року, тож вийшов він звідти аж у лютому 1984 року, і ми з ним пробули у 18-й камері півтора місяця. Він жив у режимі постійного крайнього напруження і хотів, щоб такими були й інші.

– Василю, – пояснював я йому, – не можу я бути таким, як ви. Я здатний на екстремальні вчинки, але протягом короткого часу. Не можу я бути в стані конфронтації постійно. Не можу я постійно палахкотіти, але я годен ще багато літ чадіти, хай їм дим очі виїдає...

Василь працював у далекій від мене камері, до нього важко було докричатися, але я одного разу чув через кватирку, як і Левко Лук'яненко йому гукав із далекої камери:

– Якщо ми приймемо рішення самоспалитися, то я готовий. Але на довготривалі зусилля я вже не годен. Не маю сили.

Та навіть і після цього Василь сказав:

– Біда мені з цими "плохими" вівцями. Скільки сидиш – усе на них оглядайся.

Але про того ж Лук'яненка якось сказав був у присутності мене і діда Семена-покутника, киваючи в бік його камери:

– Ото Чоловік!

Це звучало по-євангельському: "Се Человік!"

В "одиночці" тяжчі умови, але маєш самоту. Діставши книжечку віршів Рільке німецькою мовою, він узявся перекладати його елегії. Працював "запоями", ночами спати не міг – добре, що в камері і вночі світиться. А камера його була в самім куточку барака: декотрої ночі наглядачі туди й не заглядали. Та й чути їх, коли йдуть. Якщо, звичайно, не підкрадаються. Тож часом уранці відчиняються двері:

– Ну, Стус, давай, что ти там насочінял за ночь.

Стус мовчки стає в кутку, у голій камері ніде щось сховати...

Того зошита нема. Як нема і зошита в блакитній обкладинці, названого в останніх листах "Птах душі". Той "Птах" не вилетів із-за ґрат. Це ще один злочин російського імперіалізму проти української культури. "Стусова творчість – як дерево з обрубаною вершиною", – каже Михайлина Коцюбинська.

...Якось у задумі сказав:

– Якщо нас коли-небудь і згадають, то як мучеників. Як таких, що в годину люту посміли залишитися самими собою. І десь там маленькими буквами напишуть, що той і той ще й вірші писав.

Хто знає, читачу, який більший з його подвигів: вірші, життя чи смерть? Якби в нього було не таке життя, якби не передчував він своєї ранньої смерті, то й вірші його були б інакші. Лишається від Василя, перш за все, поезія як зматеріалізований у слові біль свого часу, ні, праісторичний, вічний біль стражденної людини, біль України. Вона найвиразніше мовила сучасникам і нащадкам його вустами. Він відчував епоху тонко і гостро й точно пророкував майбутнє.

Ще кілька літ –
і увіреться в'язь.
Колючий дріт увійде
в сни діточі,
і всі назнаменування пророчі
захочуть окошитися на нас.
Червона барка
в чорноводді доль
загубиться.
І фенікс довгоногий
тебе принесе в ясні чертоги
від самоволь, покори і недоль.
А все тоте,
що виснив у житті,
як рить, проб'ється
на плиті могильній,
бо ж ти єси тепер
довіку вільний,
розіп'ятий на чорному хресті.

Василь ОВСІЄНКО,
"Україна молода"

Василь СТУС

* * *

О вороже, коли тобі проститься
Гик передсмертний і тяжка сльоза
розстріляних, замучених, забитих
по соловках, сибірах, магаданах?
Державо тьми і тьми, і тьми, і тьми!
Ти крутишся у гадину, відколи
тобою неспокутний трусить гріх
і докори сумління дух потворять.
Казися над проваллям, балансуй,
усі стежки до себе захаращуй,
бо добре знаєш – грішник усесвітній –
світ за очі од себе не втече.
Це божевілля пориву, ця рвань
всеперелетів – з пекла і до раю,
це надвисання в смерть, оця жага
розтлінного весь білий світ розтлити
і все товкти, товкти зболілу жертву,
щоб вирвати прощення за свої
жахливі окрутенства – то занадто
позначене по душах і хребтах.
Тота сльоза тебе іспопелить
і лютий зойк завруниться стожало
ланами й луками. І ти збагнеш
обнавіснілу всеницівість роду.
Володарю своєї смерти, доля –
всепам'ятка, всечула, всевидюща –
нічого не забуде, ні простить.

* * *

На Колимі запахло чебрецем
і руто-м'ятою, і кропивою.
Кохана сестро, дякую! З любов'ю
паду в про тебе спогади лицем.
А й спогади: сліпна коротка мить,
і ти в сльозах – обранена об мужа.
Квадратний отвір вахти, і байдужа
сторожа. І дрібненький син кричить:
"Татусю, до побачення!" А ми
вдивляємося в те, що на екрані
яви чи снива. О мої кохані
розлучні лада, як вас світ гнітить
об вас обпертий. Від рамена – крик,
високий зойк – у дві гінкі долоні,
неначе ури, мов многоколонні
голосники атлантових музик.

ПАМ'ЯТІ М.К. ЗЕРОВА

Колеса глухо стукотять,
мов хвиля об паром,
стрічай, товаришу Хароне,
з лихом і з добром.
Колеса б'ють, колеса б'ють,
кудись торують путь,
уже й додому не вернуть,
додому – не вернуть.
Колеса глухо стукотять,
колеса стукотять
в христа, в вождя, в усіх божат
і в мать і в перемать.
Москва, гора Ведмежа, Кем
і Попів-острів – шлях
за ґратами, за вартами,
розбухлий на сльозах.
І знову Вятка, Котлас, Усть –
Вим. Далі – до Чиб'ю.
рад-соц-концтаборів союз,
котрий господь забув.
Диявол теж забув. Тепер
тут править інший бог:
марксист, расист і людожер
один – за трьох.
Москва – Чиб'ю, Москва – Чиб'ю,
печорский концентрак
споруджує нову добу
на крові і кістках.

* * *

Церква святої Ірини
криком кричить із імли.
Мабуть, тобі вже, мій сину,
зашпори в душу зайшли.
Скільки набилося туги!
Чим я її розведу?
Жінку лишив – на наругу,
маму лишив – на біду.
Рідна сестра, як зигзиця,
б'ється об мури грудьми.
Глипає оком в'язниця,
наче сова із пітьми.
Київ за ґратами, Київ
весь у квадраті вікна.
Похід почався Батиїв
а чи орда навісна?
Мороком горло огорне –
ані тобі продихнуть.
Здрастуй, бідо моя чорна,
здрастуй, страсна моя путь.

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ГОЛОВНОКОМАНДУВАЧА УПА ВАСИЛЯ КУКА

ЛЮДИНА ДВОХ ЕПОХ

Напередодні 70-ліття створення Української Повстанської Армії Роман Гладиш узяв інтерв'ю у письменника і громадського діяча з Коломиї Михайла Андрусяка – автора книжок про боротьбу українців за свою державність у середині XX ст. Серед них – трилогія про УПА "Брати грому" (2001), "Брати вогню" (2004), "Брати просторів" (2007), відзначена у 2010 році Національною премією України ім. Тараса Шевченка, та документально-художня повість "Останні з когорти "залізних" (2012), в якій він розкриває таємниці чекістської операції "Перехват" проти українського підпілля у 1951–1953 роках на Прикарпатті. Інтерв'ю було розміщене на сайті Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Пропонуємо його увазі наших читачів напередодні столітнього ювілею Василя Кука, який відзначатимемо 11 січня 2013 року.

– Як відомо, Ви, пане Михайле, тривалий час вивчаєте архівні джерела Служби безпеки України стосовно діяльності Василя Кука. То хто ж він був насправді?

– Почну, як мовиться, здалека. Василь Кук – псевдо "Медвідь", "Леміш", "Коваль" – із 1950 року головний командир УПА, був людиною енциклопедичних знань у багатьох галузях: історії, літературі, володів іноземними мовами тощо. Був він також неперевершеним конспіратором в ОУН. У підпіллі ОУН перебував від травня 1937 року до свого арешту внаслідок зради в травні 1954-го.

Будучи в підпіллі довгі 17 років, В. Кук не мав права на працю, навчання, спілкування з родиною, сімейне життя. Був постійно гнаний і переслідуваний польською владою, першими і другими совітами та німцями. В. Кук – майстер перевтілення: змінював звички, ходу, міміку та голос. Відрізнявся він від галицьких провідників ОУН тим, що одним із перших зрозумів роль та значення Великої України у національно-визвольній боротьбі. Саме тому налагодив оунівські підпільні структури у Дніпропетровську. Створив там штаб і мережу, яка працювала на всю Україну, Крим та навіть Трансністрію. Крім того, В. Кук творив у кожному обласному центрі, райцентрі та селах паралельну офіційній владу, яка працювала на ОУН.

Як геніальний конспіратор В. Кук налагодив також потужний зв'язок між Дніпропетровським та західноукраїнськими містами – Львовом, Рівним та Луцьком. Кур'єрська служба, яку він створив, працювала як швейцарський годинник. Провідник розумів східних українців. 30 років радянської влади залишили свій відбиток на їх психотипі. Мислили вони інакше, ніж галичани і волиняни. Не уявляли свого життя без колгоспів, МТС тощо. Можливо, тому В. Кук якось сказав: "Залишивши форму колективних господарств, ми надамо їм нового українського змісту".

– Як починався життєвий шлях провідника?

– Народився Василь Кук у великому селі Красне Золочівського повіту на Львівщині. Батько його працював на залізниці і був добрим ремісником. Власними руками ремонтував та виготовляв різні речі. Змалечку він навчав Василька тієї справи, що в юності йому знадобилася. Коли той став на шлях підпільної боротьби, то власноруч виготовляв вибухові пристрої.

Після чотирьох класів сільської школи батько віддав малого Василька до Золочівської гімназії. Початки навчання його в гімназії були важкими, з-під примусу, оскільки сільські хлопці не бачили сенсу в тому навчанні, бо поляки не давали українцям роботи. Великий вплив на формування особистості Василька мали вояки УГА та армії УНР, які переходили його рідним селом. Він з ними багато спілкувався. Вони полюбили розумного й допитливого хлопчину. Їх виховання в українському дусі ледь не стало для нього фатальним. На зміну українським воякам прийшли польські. Кілька жовнірів заквартирували у новозбудованій хаті його батьків. Чесний та щирий Василько випалив їм в обличчя все, що думав про них і державу-окупантку Польщу. Один із жовнірів вхопив його і хотів кинути у криницю. Батько і сусіди вилами та косами відбили Василька. З тих дитячих років і став він на шлях боротьби із загарбниками, з якого не зійшов аж до смерті.

Виклади у Золочівській гімназії Василь часто прогулював. Як тоді говорили, "ходив гінтер" (поза школу), аж допоки батько не довідався та не надавав йому ляпасів. Можливо, так сіро і буденно й минули б гімназійні роки В. Кука, якби не "Пласт". Старший гімназійний товариш залучив його до цієї скаутської організації, і життя сільського хлопчика, немов за помахом чарівної палички, з рутинного перетворилося враз на яскраве. До гімназії він уже як на крилах летів, оскільки навчальна днина у "пластунів"-гімназистів розпочиналася з молитви та руханки. Закінчувалася теж вельми цікавими справами. Саме у "Пласті" юний Василь Кук склав присягу на вірність Богові та Україні. 17-річним Василь очолив гімназійну, а відтак і повітову юнацьку організацію ОУН...

– А попереду на молодого революціонера очікували роки боротьби, перемог і втрат.

– Саме так. Василь та його друзі вельми серйозно готувалися до боротьби з ворогом. Організаційні заняття, бойові вишколи, фізична підготовка. Постійна праця заради самовдосконалення. Кук ретельно вивчав не лише рідну та іноземні мови, історію України, а й психологію, що надалі йому знадобилася у підпіллі. Настільною книгою юного підпільника був "Кобзар" Т. Шевченка. Героями були козаки, сильні духом і тілом герої творів Джека Лондона та інших зарубіжних авторів. Кумирами української молоді тоді були Дмитро Донцов та Фрідріх Ніцше. Поступово з Василем та організацією, яку він очолював, почали рахуватися і друзі, і вороги. Кожен його односелець мав за честь спілкуватися з розумним і розважливим юнаком.

Весь свій молодечий запал організована молодь спрямовувала не на п'яні забави та бездумні бійки, а на виховання селян у патріотичному українському дусі. Паралельно з УВО й ОУН діяли легальні українські організації "Просвіта", "Луг", "Сокіл", якими керували члени ОУН. У Львові було створено легальну робітничу організацію "Сила", яка була під цілковитим впливом ОУН.

Як повітовий провідник ОУН В. Кук часто бував у Львові, зустрічався в Академічному домі ("на Камчатці") з лідерами студентського підпільного руху Ярославом Стецьком, Степаном Ленкавським, Богданом Гошовським та ін. Невдовзі він заприятелював зі студентом політехніки Степаном Бандерою. Кожен підпільник мусив напам'ять вивчити назви львівських вулиць, вуличок та провулків. Це було одним із найпильніших підпільних завдань. Знання Львова пригодилися юним підпільникам 1 листопада 1928 року, на десяті роковини Листопадового зриву, коли мирна українська демонстрація переросла в сутичку між українською студентською молоддю та польською поліцією, яка згодом призвела до польських погромів у Львові. Саме тоді, через десять років після поразки українських визвольних змагань, українська юнь продемонструвала світові, що може захищати українську справу зі зброєю в руках...

Закінчивши гімназію, Василь Кук вступив до Люблінського католицького університету, але закінчити його не зміг через активну підпільну діяльність. Встиг він декілька разів побувати і у польських тюрмах, а в травні 1937 року, рятуючи своє життя, змушений був, як говорили нелегали, "зійти", тобто піти у підпілля. Молодшого брата Василя, Гілярія, польська влада засудила до кари смерті і повісила 1937 року в Золочівській тюрмі. Така ж доля очікувала і на Василя. Та він утік. Ховався по лісах. Виходив на зв'язок завжди в іншому місці. Проводив нічні вишколи для молодих підпільників, які не знали, звідки з'являється та куди зникає таємний друг-провідник.

Вивчаючи архіви СБУ, я довідався про те, що в роки польської займанщини Провід ОУН доручив В. Куку організувати на території Тернопільської області підпільну друкарню. Він її зорганізував та назвав "Мандоліною". Працюючи у цій друкарні разом з побратимами, а розмістилася вона у підземеллі (криївці), Василь втомлювався, а тому часто після роботи прогулювався лісом. Якось він, як мовиться, ніс у ніс зіткнувся з ведмедем. Подивилися вони один на одного та й мирно розійшлися. Тоді він і взяв собі псевдо "Медвідь".

У 1939 році В. Кук, як і багато інших провідників ОУН, опинився в Кракові. Там він разом зі Степаном Бандерою, Романом Шухевичем, Миколою Климишиним та іншими чільниками ОУН проводив велику організаційну роботу. Організував декілька пунктів нелегального переходу кордону з окупованої німцями Польщі до окупованої "совітами" Галичини. Створив ефективну підпільну мережу ОУН на Закарпатті. З вибухом німецько-радянської війни став одним із творців похідних груп і у їхньому складі вирушив на Велику Україну. У Василькові поблизу Києва його з друзями заарештували німці, та дорогою на Волинь йому вдалося втекти.

Невдовзі В. Кук очолив оунівське підпілля у Дніпропетровську, де створив потужну підпільну мережу ОУН, яка ефективно боролася з німцями та залишеною на окупованій території агентурою НКВС. Був він не тільки великим конспіратором, провідником, а й добрим військовиком. Пройшовши декілька військових вишколів, "Медвідь" провів загальне керівництво знаменитим боєм під Гурбами на Волині та зумів уберегти від розгрому Червоною армією відділи армії УПА-"Південь", якою командував.

Як ідеолог ОУН В. Кук написав багато праць. Найвідомішою є праця "Колгоспне рабство". Задовго до цього він уклав практично-методичний посібник про основи конспірації в підпіллі, який замаскував обкладинкою з назвою "Пашні буряки".

– Чим займався В. Кук після приходу на галицькі терени "других совітів"?

– Після загибелі Романа Шухевича (генерала Чупринки) він очолив усі українські підпільні структури (ОУН, УПА, УГВР). Боротьба з новим окупантом тривала у надзвичайно важких умовах через засилля агентури МГБ і вербування радянськими спецслужбами членів збройного українського підпілля. Чекісти почали не лишень створювати так звані агентурно-бойові групи, а й вкорінювати у підпілля своїх агентів із середовища колишніх підпільників і добре вишколених кадрових працівників МГБ, організовувати легендовані "проводи" ОУН – від районного до окружного. Це деморалізувало не тільки підпільників, а й тих людей, які допомагали їм. Таких людей чекісти називали "пособнічєской базой". Вони насправді були тиловою базою підпілля, допомагали продуктами, житлом, одягом, взуттям, грішми, здійснювали розвідку на терені. Нерідко вони виконували функції зв'язкових. Тому цивільні люди страждали нарівні з тими, хто продовжував боротися з ворогом зі зброєю в руках. За найменшу вину комуністи карали простих людей дуже строго. Принесені в ліс для повстанців слоїк молока і буханка хліба нерідко коштували цій людині 25 років неволі.

У західноукраїнських селах з'являлося дедалі більше завербованих МГБ агентів, які у поборюванні своїх вчорашніх друзів по зброї не цуралися жодних способів, як і їх господарі у погонах. Досвідчений підпільник, грамотний політик і просто добра людина Василь Кук чудово усвідомлював трагізм ситуації, тому робив усе від нього залежне, аби молоді хлопці та дівчата виходили з підпілля, де на них чекала смерть, легалізувались і продовжували жити для України. У підпіллі залишались лише старі, загартовані кадри, які погоджувалися боротися до кінця і віддати своє життя за майбутню Українську державу.

– То був все ж таки, пане Михайле, Василь Кук зброєю в руках чекістів, чи не був?

– Не був. У травні 1954 року він з дружиною Уляною через зраду одного зі своїх помічників потрапив до рук ворога. Боротьбу з ним продовжував в умовах тюремної камери. Будь-які пропозиції керівників київського чи московського КГБ рішуче відкинув. Методи допитів у внутрішній тюрмі КГБ змінювалися від солодких обіцянок до погроз розстріляти. Час від часу до камери В. Кука впускали дружину. Через "жучки" фіксували не тільки кожне слово, а й кожен подих. Подружжю Куків проводили "екскурсії" Києвом, Україною, демонстрували здобутки радянської влади. Схиляли до співпраці. У тих умовах в'язень номер один залишався незламним підпільником. Прогулюючись тюремним двориком, він нібито вибивав капелюхом порох зі штанів, а насправді азбукою Морзе подавав сигнали про себе. Така нерівна боротьба В. Кука із КГБ протривала шість років. Вирок смерті йому було винесено, але Москва заборонила його виконувати, бо КГБ хотів використати його у своїх агентурних іграх. Та Кук "переграв" спеців із Луб'янки. Якщо й писав якісь "покаяльні" листи, то тільки для того, аби продемонструвати друзям за кордоном, що збройна боротьба в Україні припинилась і щоб вони не присилали людей на вірну загибель.

– Чи були Ви особисто знайомі із Василем Куком?

– Навчаючись у Київському університеті ім. Т. Шевченка, я познайомився із В. Куком у наших спільних знайомих. Був це 1981 рік. Мені здалося, що він історик, бо говорили ми з ним на історичну тематику. Ні Куку, ні мені гостина у наших спільних знайомих не сподобалась, бо панувала там атмосфера страху. Вдруге ми зустрілися з ним через десять років у вже незалежній Україні. До самісінької своєї смерті у 2007 році В. Кук користувався інтернетом. Був надзвичайно сучасною людиною. Людиною двох епох.

Роман ГЛАДИШ

ТРАДИЦІЇ

ЙДЕ ПО СВІТУ РІК НОВИЙ

Новий рік – мабуть, найзагадковіше свято. І найулюбленіше. Його з нетерпінням чекають і діти, і дорослі. Адже воно відкриває нам світ добрих казок, у яких добро обов'язково перемагає, а зло стає покараним. Світ чарівників і добрих фей. Світ, у якому збуваються мрії й найпотаємніші бажання. Щоб усе це стало дійсністю, потрібно виконати ряд магічних дій. Кожна країна, кожна нація має свої обряди зустрічі Нового року, але всі вони робляться заради здоров'я, щастя, добробуту цієї країни та її громадян. І нам усім за святковим столом обов'язково хочеться хоч краєчком ока заглянути: а що ж там робиться у світі?

Спробуймо подумки зробити круїз спочатку по Європі, а потім заглянути й в інші куточки планети й ознайомитися з традиціями, що суттєво різняться від наших.

В **Італії** в Новорічну ніч викидають зі своїх квартир і будинків у двір або прямо на вулицю непотрібне домашнє начиння – надтріснутий посуд, зламані меблі, старі речі. Цікаво, що добра частина цього добра летить через вікна. Тому гуляти по вулиці в той час вважається небезпечним. Однак італійці вірять, що в інший спосіб досягти добробуту й злагоди в родині неможливо, адже разом із непотребом сім'я позбувається торішніх проблем й усіляких негараздів.

У селах **Швейцарії** в Новорічну ніч виганяють злих духів. Мешканці вбираються у білий одяг, одягають головні убори зі свічками, що горять усередині, і голосно кричать. Вони вірять, що таким чином виганяють нечисту силу, на зміну якій являються добрі духи.

Англійці не вважають за потрібне відзначати прихід Нового року галасливо й багатолюдно. Ніхто нікого не запрошує у гості. Проте існує неписане правило, за яким у Новорічний вечір або ніч будь-хто може без запрошення прийти на свято навіть до незнайомих людей, і буде привітно прийнятий. Гостю належить принести з собою перепічку, віскі і хоч би невеликий шматочок вугілля, кинути його в сімейне вогнище й побажати, щоб вогонь в цьому домі горів довго-довго.

У **Голландії** на новорічний стіл подають свіжоспечені пампушки з родзинками, які печуть лише раз на рік. Опівночі усі судна, що стоять у портах цієї країни, переривчастими гудками салютують року, що настає. Діти в цій країні обожнюють біле лоша. Вони з вечора кладуть у дерев'яні черевички морквину і сіно, щоб вранці знайти в них улюблені тістечка.

У **Франції** у сільських жителів кращим новорічним подарунком слугує товсте поліно для домівки. У містах люди відвідують кафе і розважаються, граючи там в лотерею, в якій можна виграти курку і навіть ягня.

В **Іспанії** досі зберігся звичай укладати в Новорічну ніч фіктивні шлюби. У компанії тягнуть жереб – папірець з ім'ям. Так дівчата отримують "женихів", а хлопці – "наречених". Новоспечені "шлюбні пари" протягом святок вважаються зарученими.

В **Австрії** неписаною заповіддю вважається почути на Новий рік у Відні урочистий звук "Дзвона миру", встановленого на соборі св. Стефана. На Соборну площу 31 грудня збираються тисячі людей. У давнину у цій країні доброю прикметою вважалося зустріти сажотруса, доторкнутися до нього і забруднитися. Це мало принести велике щастя й удачу.

В **угорських** селах під Новий рік довго лунають пісні ряджених. Юнаки в сутінках влаштовують жартівливі вистави перед будинками, в яких є дівчата-наречені, а дівчата – перед будинками хлопців-женихів.

У **Болгарії** з останнім ударом годинника у всіх будинках на 3 хвилини гасне світло: настає час новорічних поцілунків, які замінюють тости. Болгари радіють, якщо за новорічним столом хтось пчихне. Кажуть, це приносить удачу.

У **Греції** існує звичай, згідно з яким рівно опівночі глава сімейства виходить у двір і розбиває до стіни гранат. Якщо його зерна розлетяться по подвір'ї, у новому році сім'я житиме щасливо. А ще в Новорічний вечір тут в особливій пошані камені. Причому не дорогоцінні, а звичайні, взяті десь на бруківці або біля струмка. Заходячи в будинок гостинних господарів, гість повинен кинути його зі словами: "Хай багатства господарів будуть такі ж важкі, як цей камінь".

У **Китаї** новорічна церемонія не обходиться без оглушливих вибухів хлопавок і ракет. Адже китайці вважають, що Новий рік приходить у супроводі злих духів, яких необхідно відлякати. У давні часи хлопавками служили стовбури бамбука, який при горінні тріскає з гучним "вибухом". Іноді китайці заклеюють вікна й двері папером, щоб не впускати злих духів. А ще в перші дні нового року в цій країні суворо забороняється свариться і вживати лайливі слова.

Найбільш захоплююча частина свята – вуличні процесії, під час яких запалюють тисячі ліхтарів, щоб освітити шлях у Новий рік. Новий рік у Китаї – свято сімейне, і кожен прагне провести його в колі рідних. Увечері останнього дня року кожна родина в повному складі збирається у вітальні на святкову вечерю. Під час цієї вечері, що проходить під знаком єдності роду, і перш за все єдності його живих і покійних членів, її учасники їдять страви, які спочатку підносять духам предків. Одночасно в сім'ї отримують можливість пробачити одне одному старі образи. Після закінчення трапези ніхто не лягає спати, всі "оберігають рік", щоб не втратити свого майбутнього щастя. На думку китайців, у цей день пробуджується природа, оживає земля і паростки життя, які вона зберігає. Увечері китайці святкують повернення божеств додому. За переказами, божества відвідують світ духів і "дають звіт" про минулий рік, а потім шанують пам'ять померлих предків. Спочатку китайці називали це свято "Сіньнянь" (Новий рік). Однак сьогодні, для того, щоб відрізнити цей день від європейського Нового року 1 січня, китайці перейменували його в "Чуньцзе", що перекладається як "Свято весни". Це сталося в 1911 році після Сіньханьської революції, в результаті якої в Китаї вперше ввели новий стиль літочислення. Також подібне свято відзначається і в Монголії. Там вважається, що чим більше прийде в цей день у будинок гостей, тим успішнішим і багатшим буде рік.

В **Японії** обов'язковим є звичай проводів Старого року, що охоплює організацію прийомів і відвідини ресторанів. У момент початку Нового року японці починають сміятися. Вони вірять, що сміх принесе їм удачу. У першу Новорічну ніч прийнято відвідувати храм. У храмах відбивають 108 ударів у дзвін. З кожним ударом, як вважають японці, йде все погане, що не повинно повторитися в Новому році. Кожен удар дзвона означає одну із шести вад – дурість, легковажність, злість, жадібність, нерішучість і заздрість, які, у свою чергу, мають 18 різних відтінків, у результаті виходить 108 ударів дзвона.

Щоб не впустити в оселю злих духів, японці вішають перед входом у будинок пучки соломи. У будинках на видному місці ставлять рисові коржі, поверх яких кладуть мандарини. Така композиція символізує щастя, здоров'я і довголіття. Також тут існує традиція дарувати листівки із зображенням тварини-символа року, що настає. Маленькі японці за традицією одержують у цей день подарунки.

Індія є однією з країн, в якій переплітається багато культур. Там живуть і християни, і мусульмани, і буддисти. Однак основна частина населення сповідує давню релігію – індуїзм. І Новий рік у них, відповідно, настає згідно із індуїстським календарем. Втім, індуси з задоволенням беруть учать у святкуванні Нового року за ісламським і християнським календарями, а також Різдва Христового. Традиційний індійський рік, який називається Гуді Падва, цього разу почнеться 26 березня, але дата ця не є сталою, вона змінюється, залежно від місячного календаря. Святкування Нового року триватиме не один день і супроводжується різними карнавальними процесіями, ярмарками й іншою атрибутикою. Під час свята обов'язково потрібно покуштувати листя дерева нім-нім. На смак воно надзвичайно гірке, але, за старим повір'ям, оберігає людину від хвороб і бід, забезпечує їй солодке життя в наступному році.

Оскільки політична, економічна і соціальна сфери країни орієнтуються на християнське літочислення, перше січня також не оминають увагою. Індуси зі штату Таміл Наду святкують початок Нового року 14 квітня, і цей день збігається з офіційним настанням весни. Жителі Кашміру починають відлік Нового року 10 березня, і продовжують святкувати до закінчення торжеств у всіх штатах, а в Західній Бенгалії Новий рік приходить 13 квітня. Не варто забувати ще про святкування Нового року за східним календарем, а також про мусульманський Новий рік. Таким чином, з упевненістю можна сказати, що Індія – найбільш новорічна країна у світі.

Дуже екзотично новорічні урочистості відбуваються в **Австралії**. Через брак снігу, ялинок, оленів та інших звичних атрибутів свята Дід Мороз з'являється в плавальному костюмі, на спеціальному яскраво прикрашеному серфі на пляжах Сіднея. Причому, дотримуючись традиції Старого Світу, у його одязі обов'язково є біла борода і червона шапочка з китицею. У Новорічний вечір прийнято великими компаніями відвідувати різні публічні місця просто неба, щоб помилуватися салютами.

Особливістю австралійського новорічного торжества є те, що воно відбувається ще до півночі, оскільки австралійці прокидаються о 5–6 ранку, незважаючи на вихідні чи свята, і лягають спати не пізніше десятої вечора.

В **Аргентині** за давньою традицією службовці установ в останній день робочого року викидають з вікон старі календарі, непотрібні відомості і бланки. У діловій частині країни, Буенос-Айресі, вже до полудня тротуари і проїжджа частина густо вкриваються пухким шаром паперу.

В **Афганістані** Новий рік припадає на день Великого рівнодення. Глава селища виїжджає в поле і проводить першу борозну. Слідом за ним йдуть найбільш шановані односельці. Пити спиртні напої заборонено законом. Тому вино в цей день замінюється солодощами. Традиційно жінки збираються окремо від чоловіків. Перед місцем забави зазвичай ставлять дівчину-вартового.

Жителі **Берега Слонової Кістки** щорічно проводять традиційне свято Обіса. В цей час вони зустрічають Новий рік і вшановують пам'ять предків. У процесі урочистостей відбувається обряд "очищення" від неприємностей і допущених за минулий рік помилок та негідних вчинків. Цілий тиждень в піснях звучать заклики до духів предків про допомогу.

У **Бірмі** з настанням Нового року люди при зустрічі поливають одне одного водою з різного посуду. В такий спосіб вони бажають одне одному щастя.

Напередодні Нового року в **Колумбії** на вулицях з'являється безліч людей з ляльками в руках. Це символ старого року, з яким вони прощаються і дякують за все добре і гарне, що сталося з ними в минулому році.

У переддень Нового року в **Бразилії** на пляжі запалюють тисячі свічок. Жінки в довгих сукнях заходять у воду і кидають пелюстки квітів у хвилі океану. Химерна суміш обрядів індіанських і африканських вірувань з європейським колоритом перетворили бразильський Новий рік в ритуал веселого карнавалу і традиційного поклоніння стародавнім богам. У той час як на пляжі Копакабани майже мільйон глядачів спостерігають за магічними перетвореннями вогнів, що злітають у небо зі спеціально встановлених в морі плотів, в Лагуна ді Фрейтас найвища в світі плаваюча ялинка заввишки 82 м освітлюється вогнями салюту на тлі відомої статуї Христа-Спасителя, який благословляє це чудове місто.

У **В'єтнамі** Новий рік зустрічають вночі. З настанням сутінків в'єтнамці запалюють багаття в парках, садах чи на вулицях. Біля них збираються кілька сімей, на вугіллі готують особливі ласощі з рису. У цю ніч забувають усі сварки, прощають всі образи, адже Новий рік – це свято дружби! Весь наступний день в'єтнамці проводять у родині. Вони вірять, що перший гість, який увійде до них у будинок у Новому році, принесе їм успіх, або ж навпаки – горе і нещастя. Тому в ці дні намагаються зустрічатися тільки з перевіреними людьми. Ще в Новорічну ніч у В'єтнамі прийнято випускати живих коропів у річки й ставки. За повір'ям, на спині коропа плаває бог, який у Новий рік відправляється на небеса, щоб розповісти там, як живуть люди на Землі.

Цікавим є звичай святкувати Новий рік в **Індонезії**. Зокрема, на острові Балі він триває 10 днів. У ці дні споруджуються двометрові колони з підфарбованого рису. Вони призначені богам. Після закінчення свят колони розбирають по домівках і з'їдають.

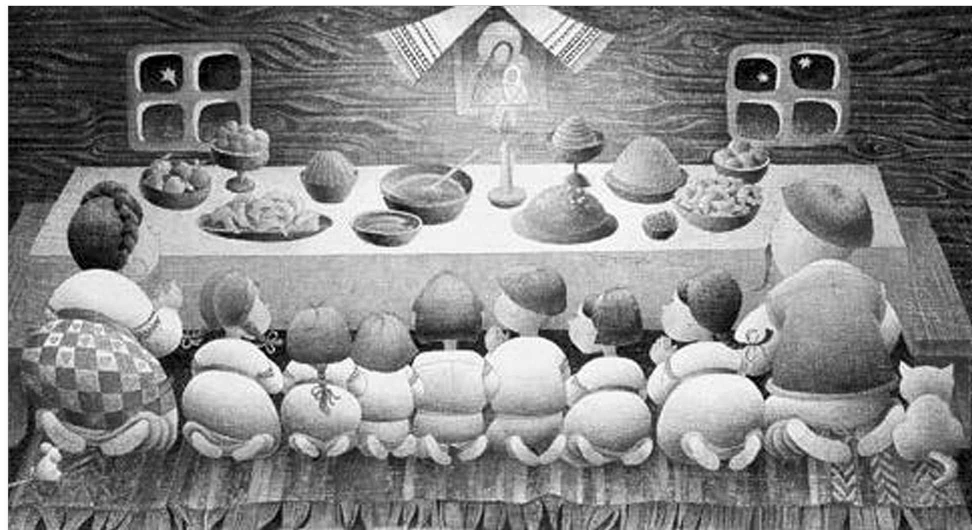
Євреї відзначають Новий рік в період між 5 вересня і 5 жовтня. Свято Рош-ха Шана (перекладається як Глава року) відзначається через 163 дні після Песаха (Великодня). Євреї вірять, що в день Рош-ха Шана вирішується доля людини на весь майбутній рік. Як людина поведе себе в цей день, так проведе і весь наступний рік. У ніч Рош-ха Шана в Ізраїлі вітають всіх зустрічних словами: "Так будете ви вписані і підписані на гарний рік у Книзі життя!" Потім починаються 10 днів самопізнання і покаяння, які називаються "днями навернення до Бога". Віруючі одягаються тільки у світлий одяг і їдять яблука, умочуючи їх у мед.

Підготувала Леся РУПНЯК

 ТРАДИЦІЇ

ЩО КРАЙ – ТО ЗВИЧАЙ

У різних країнах і в різних народів кожна страва на новорічному та різдвяному столі наділена своїм особливим змістом і значенням. Це дуже давні звичаї і давня символіка, яка корінням своїм сягає в глибину віків аж до первісних вірувань. Ми в Україні не уявляємо собі святвечірнього столу, на якому не було б дванадцяти страв. Навіть найбідніша родина старалася мати їх саме стільки, щоб наступний рік прожити в достатку. Найголовнішою, звичайно, вважається кутя, яка прийшла до нас з часів вшанування культу предків. Звичай частувати на поминках коливом (солодкою кашею) подекуди зберігся й сьогодні. Однак мало хто знає, що кутю й узвар готували не тільки для частування душ, а й для частування богів, що її традиційно приносили в жертву богу скотарства Велесу. І саме на Святий вечір, коли на спільну вечерю збирається увесь рід, коли до неї запрошуються й душі померлих, щоб з'єднати коріння і крону роду цього, господиня набирає в окрему макітру і глечик трохи куті та узвару й ставить у дідух. В той спосіб вона намагається умилостивити того, хто опікується її худібкою, яка, діставши в цей диво-вечір дар мови, може й поскаржитися на поганий догляд, а також накриває стіл для померлих родичів. Адже згідно з давніми віруваннями, їхні душі ціле літо працюють у полі, піклуючись про гарний урожай, а зимують там, де зберігають хліб, віддаючи при цьому перевагу колоскам. Ще одна поминальна страва на святвечірньому столі – капуста.

Всі інші мають магічну символіку, спрямовану на здоров'я й благополуччя родини. Наприклад, голубці сприяють тому, щоб члени родини так трималися купи, як тримаються зернятка каші в домівці листка. В борщі головним є буряк, який, імовірно, прийшов у слов'янську, зокрема, українську, кухню з Риму як овоч цілющий і від багатьох хвороб помічний. Не випадково стародавні римляни називали його золотим яблуком. Квасоля або горох символізують міцну сім'ю, якій в злагоді, як зерняткам у стручку, не страшні ніякі негаразди. Гриб через свою здатність швидко й раптово виростати (вискакувати із землі) вважають рослиною хтонічною, тобто такою, що пов'язана з потойбічним світом. А ось вареники й пампушки мають космічне походження. Річ у тому, що головними своїми божествами наші предки вважали Сонце і Місяць, які, згідно з повір'ями, творили подружню пару. Божественна родина була багатодітною. Їхні доньки – ясні зорі, а сини – буйні вітри і рясні дощі. Всі разом вони дбали про лад на землі. Щодо вареників і пампушок, то вони своєю формою нагадують ці два небесні світила. Решту страв, зрозуміло, пісних, господиня добирає на свій розсуд, залежно від смаків членів родини, роду їх занять і господарських потреб. Це може бути печена картопля, грибна юшка, різні мачанки (із слив, оселедців тощо), мед (якщо є пасіка). Єдиним християнським символом на цьому столі є риба, адже це – символ Ісуса Христа. Крім того, абревіатура із слів Ісус Христос Син Божий по-староєврейськи читається як "риба".

В інших країнах світу теж є своя символіка різдвяного, а подекуди й новорічного столу. Однак до сьогодні збереглися далеко не всі міфи, які її пояснюють. Дуже схожий до нашого святвечірній стіл у поляків. Тут теж подають дванадцять пісних страв. Обов'язковими є риба, яка, особливо короп, в багатьох країнах вважається символом сімейного щастя і благополуччя, грибний суп або борщ, каша ячмінна з чорносливом, галушки з олією, на десерт – шоколадний торт. Такого ж меню дотримуються господині в Чехії та Словаччині. Щоправда, кашу вони воліють перлову, а на солодке – струдель (листковий рулет з яблуками), предмет гордості кожної гарної господині.

Натомість в Англії традиційною різдвяною їжею вважаються пудинг і смажений гусак або фарширована індичка з овочевим гарніром. Пудинг готують із хлібних крихт, борошна, сала, ізюму, яєць і різних прянощів. Перед подачею його обливають ромом, підпалюють і палаючим ставлять на стіл. У пудинг або різдвяний кекс запікають шестипенсову монету. Вважається, що удача цілий рік супроводжуватиме того, в чиєму шматочку виявляться гроші. Новорічні пироги із сюрпризами печуть у Румунії, Австралії, Болгарії. Там вірять: кому дістанеться запечена в начинці монетка, горішок, стручок перцю, той в наступному році створить родину, йому усміхнеться фортуна. Щодо індички, то її вважають окрасою різдвяного столу в багатьох країнах. Наприклад, французи споживають її смаженою, а крім того – устриці, паштет з гусячої печінки, шампанське і сири. У Греції подають індичку в вині. Люблять її й ірландці, але іноді можуть замінити добрим окостом. А фіни віддають перевагу овочам і фруктам: тут неодмінним атрибутом новорічного столу є сливовий кисіль і рисова каша.

У Німеччині на Новий рік обов'язково подають яскраво розфарбоване блюдо з яблуками, горіхами, родзинками і пирогами. Символіка тут така: яблуко – плід пізнання добра і зла, горіхи з їхньою твердою шкарлупою і смачною серцевиною символізують таємниці й труднощі життя. Німці кажуть: "Бог дав горіх, а людина повинна розколоти його". Святвечір тут не обходиться без коропа або оселедця, на Різдво центральною "фігурою" столу є смажений гусак.

Ґусака, фаршированого фруктами, або качку їдять данці, на різдвяному столі ця птиця сусідить з рисовим пудингом, посипаним корицею.

У Голландії однією з головних національних новорічних страв є солоні боби, а також кролик, оленина або дичина. Бельгійці ж полюбляють телячу ковбасу з трюфелями, м'ясо вепра, традиційний торт, вино. В Люксембурзі на святковий стіл подають кров'яну ковбасу, яблука та місцеве ігристе вино. Іспанці з апетитом вминають смаженого баранчика, молюсків, індичку, молочне порося і все це запивають добрим хересом.

Цікаво, що в Іспанії, Португалії, на Кубі символом достатку і щасливого сімейного вогнища здавна вважають виноградну лозу. Тому жителі цих країн з боєм годинника опівночі з'їдають дванадцять виноградин – за числом ударів годинника. З кожною виноградиною загадують бажання – дванадцять заповітних бажань, по одному на кожен місяць року. В Іспанії основним святом зимового циклу є Різдво: цей вечір проводять виключно з родиною, за багато накритим столом. Незважаючи на вік, гурмани від малого до великого віддають перевагу солодкому, яке може бути представлене десятками різних страв. Виноград, горіхи, сочевицю подають у Новорічну ніч і в Італії як символ здоров'я, довголіття, благополуччя, а також білу квасолю, турецький горох, боби з медом, капусту, рис, зварений в мигдалевому молоці, і макарони з сардинами в соусі з волоських горіхів. Зберігся звичай подавати на вечерю вугрів або страву з тріски або устриць. Під час різдвяної вечері за традицією їдять освяченого гусака. Риба, зокрема, сушена солона тріска, є царицею святкового столу в Португалії.

В Угорщині прийнято, щоб на Новий рік на столі були порося, причому не обов'язково печене чи заливне, воно може бути й шоколадним, а також традиційна страва – часник з медом. А ось птиці в цей день не подають, щоб щастя не відлетіло з будинку.

Австрійці згідно із звичаєм 1 січня на обід їдять свинину – на щастя, хрін – на здоров'я і зелений горошок – щоб гроші водилися. Монетний двір у Відні вже кілька десятків років чеканить до Нового року спеціальну монету-сувенір. На ній зображений хлопчик верхи на свині.

У Японії господині готують під Новий рік їжу з продуктів, що приносять, як вони вважають, щастя: морська капуста дає радість, довга локшина тосі-косісоба – символ довголіття, рисове печиво – символ достатку в сім'ї, смажені каштани – успіх у справах, горох і боби – здоров'я, варена риба – спокій, бадьорість духу, ікра оселедця – щасливу родину, багато дітей, а короп – символ сили. Новорічна трапеза в японських сім'ях проходить тихо і спокійно без гучних бесід і застільних пісень. Ніщо не повинно відволікати від думок про те, що чекає кожного в році, що настає. У Новорічну ніч дзвони храмів вибивають 108 ударів. З останнім ударом належить лягати спати, щоб встати перед світанком, вийти на вулицю і зустріти Новий рік з першими променями сонця. Для тих, хто проспить, новий рік буде невдалим.

У китайців на новорічному столі обов'язково мають бути зрізані нарциси. Починають вечеряти тоді, як зберуться усі члени сім'ї. Якщо ж хтось з них у від'їзді, під час вечері рідні залишають йому місце, ставлять посуд і палички для їжі, щоб імітувати присутність. Як тільки стрілки годинника почнуть відлічувати перші хвилини року, що настав, багато китайців йдуть на Велику китайську стіну. За старим звичаєм, потрібно забратися якомога вище, тільки тоді супроводжуватиме удача.

Леся РУПНЯК

ПОДВИЖНИКИ НАЦІЇ

СЛІДОМ ЗА ПАМ'ЯТТЮ

135 років тому, 31 грудня 1877 року, народився письменник, мистецтвознавець, музикант, режисер, діяч національного руху, автор наукових розвідок і навчальних посібників у галузі історії та мистецтвознавства, педагог і композитор Гнат ХОТКЕВИЧ. Розстріляний НКВС 8 жовтня 1938 року.

Гнат Мартинович Хоткевич – непересічна, одна з найяскравіших постатей в історії української літератури, мистецтва та культури першої третини двадцятого століття. У царині літератури він створив такі непроминальні твори, як "Авірон" і "Камінна душа", досяг вершин у мистецтві бандури, аби відродити національну пам'ять українців – ставив вистави на історичні теми, у публіцистичних працях наголошував на вирішальному для державного будівництва значенні громади, вважав, що українцям потрібна одна ідеологія: любов до своєї Батьківщини, що спирається на традиційні для нас християнські цінності. Внутрішня свобода, як стан душі Гната Хоткевича, несумісна з обережністю та обачністю. Лише так можна пояснити відважний крок Хоткевича – "публічну" вдячність долі за те, що звела його з цікавими і талановитими людьми – Вороним і Чупринкою, Чикаленком і Старицькою-Черняхівською, Грушевським і Аркасом, Міхновським, Шептицьким, Петлюрою... Таке відчайдушне одкровення зафіксовано в автобіографії Гната Хоткевича, вміщеній 1928 року в першому томі зібрання його творів. Зайве нагадувати, що вже тоді він перебував під чекістським прицілом.

...Його заарештували 23 лютого 1938 року – за санкцією прокурора Харківського військового округу Блауберга. Звинуватили у шпигунстві, до якого Хоткевич начебто був завербований ще 1923 року. Три місяці садистських тортур у чекістських підвалах здавалися вічністю навіть здеградованим виродкам, які його катували. Проте хворий, понівечений Хоткевич заперечував безглузді звинувачення. Восени він відчув, що його життєві сили вичерпані, очевидно, захотілося, аби якнайшвидше настало небуття. Підписав "зізнання" у шпигунстві. 29 вересня 1938 року "трійка" НКВС Харківської області винесла вирок: розстріл з конфіскацією майна. 8 жовтня присуд виконали.

...Родину Гната Хоткевича також наздогнала більшовицька розправа. Його дружину Платоніду – аж по війні. Вона відбувала кару в Потьмі, у мордовських концтаборах, про які згодом Василь Стус напише:

Хай тобі про згадку
Будуть ці слова:
Потьма. Тиша. Вечір.
Камера. Мордва.

За неіснуючі гріхи карався в концтаборах Караганди син Хоткевича Богдан.

Уникнути більшовицької розправи вдалося лише наймолодшій доньці Галині Гнатівні Хоткевич, яку дороги долі занесли в Париж. Вона прибула в Україну, як тільки тут забриніло свободою. Харків, Київ, Криворівня, Львів, Івано-Франківськ... Тут жила пам'ять про її батьків. Коли харківський дослідник життя і творчої спадщини Гната Хоткевича, історик Анатолій Болабольченко попросив пані Галину написати спогади, вона погодилася і відтворила їх у листах, які 1993 року вийшли маленькою книжечкою "Слідом за пам'яттю". Їх сім, і вони неповторні. Ми публікуємо лист п'ятий...

Галина ХОТКЕВИЧ

ЛИСТ П'ЯТИЙ

Ось цього листа ніяк не могла почати – все щось нібито на заваді ставало. То піти кудись треба, то конче зробити щось. Кожного дня думала собі – завтра. А назавтра інші справи знаходились, аж поки не усвідомила, чому воно саме так Бо дійшли мої згадки до страшного 38-го року...

Більш як півсотні літ промайнуло вже, а я ще й досі все у собі ховаю, пам'ятаю.

У давні часи, бувало, коли скоїться яке лихо, то піде людина на прощу або до церкви, помолиться і висповідається – враз і полегшає. Тут, у Франції, зовсім з інших причин, ніж у нас, до церкви люди не ходять Сповідатися їх ніхто не тягне, хоч церкви всюди відкриті. А приводів до прощі або сповіді в сучасному напруженому житті все більшає. Тож, як накопичиться доверху чогось тяжкого, невисловленого, то йдуть деякі французи до психологів. А в мене те, що з 38-го, лежить на серці каменем. Кому таке розкажеш? Ніхто не питає, то й не розповідаю. А от на ваше прохання все оповім. І знаю, що мені, як після сповіді, полегшає

Тож перекреслилося все в житті 23 лютого 1938 року. Не стало в домі батька. Замовкли мамині пісні, кудись поділась її впевненість, жвавість.

...Прийшли, як завжди, вночі, дуже пізно. Снігу навалило того року; від дороги, де страшні гості лишили машину, вулицю ніхто не розчищав – лише стежечки були від хати до хати.

Було їх троє Обшук робили ретельно. Двоє нишпорили повсюди. Хлопці були молоденькі, може, ще й досі живі вони? Третій наглядав. Забрали зовсім мало паперів. Мама розбудила нас з Богданом. Пояснила дуже коротко, що татко з дядями поїде. Сказала це тихо, але таким голосом, що розпитувати ми не наважилися.

Татусь міцно поцілував нас і пішов. Коли всі вийшли надвір, страшно загарчав Рябко, кидався на чужих, гавкав. Пішли до хвіртки. А ми, стоячи в домі, слухали, як усе далі він біг, як уже ледве чувся його гавкіт і як усе стихло. Казали люди, що біг він потім за машиною. Знайшли Рябка на шляху застреленим... Страшно стало в домі. Тихо. Мама нічого не говорила нам про те, що сталося. Та й що могла вона сказати?

Ми ходили до школи і ще не знали, що над нами вже нависло страшне тавро – "діти ворога народу".

Зовсім спорожнів будинок. Мама цілими днями була в Харкові, стояла в черзі під тюрмою, як усі жінки різного віку, що тішили себе примарними надіями біля того страшного закладу. Бачилася мама з дружинами батькових друзів, зустрічала там знайомих. Але нічого не вдавалося дізнатися про татуся. Мама приїздила пізно, мовчазна.

Спочатку ще було на що жити, бо під час обшуку "не забрали" ні копійки грошей, що лежали у верхньому ящику батькового стола. Це був гонорар з рахунку за майбутнє видання твору про Шевченка, над яким батько наполегливо працював останніми роками.

Але невдовзі гроші скінчилися і мама, не маючи жодної можливості працювати, взялася вишивати для якоїсь артілі Пам'ятаю, треба було робити особливу мережку, що називалася "шабак". Вишивала вона вночі, при лампі

Після нічного мереживa мама раннім поїздом знов їхала до міста, на Чернишевську. Добивалася до якогось заклопотанного енкаведиста. Якось підійшла її черга. Прохала передати листа, дозволити листування. Допитувалася, за що Хоткевича арештували. "За хищение книг из государственной библиотеки", – була відповідь. Згадали про ті книжки, що розлетілися по рейках, коли в 34-му татко попав під поїзд! Хіба про це доповіли аж на Чернишевську?!

Вдруге, на такому ж прийомі, сказано було: "Если будете настаивать, то мы и вас арестуем..." Передачі не приймали, листів не було.

Але сталася дуже значна подія. Якось поночі ми повернулися з Харкова (двічі на тиждень мама возила мене до музичної школи), тільки стали лягати – аж стук у двері Ніхто ж так не стукав, тоді, як енкаведисти. Мамуся пішла відчиняти – аж і зараз холод по спині пробирає, бо уявляю собі, що вона передумала, йдучи до дверей. Увійшли двоє. Досить спокійні, ввічливі Зразу ж пояснили, що привезли записку від Хоткевича. Була вона якась дивна, на малому клаптику паперу, коротка і чужа, хоч і писана рукою Гната Мартиновича: "Родная, выдай документы об Энгельгардте, в сундуке, направо. Поцелуй детей. Г. М." У мами дрижав голос, коли вона щось питала. Потім вона пішла шукати папери, взяла лампу, а на столі лишився каганчик. Я сиділа й дивилася лише на мерехтливе світло каганця.

Повернувшись з паперами, мама спитала, навіщо їм, власне, ці документи. "Он иногда работает", – була відповідь. Стали виходити, мама попрохала їх узяти черевики для батька, протезні. І знов, ніби з якоюсь усмішкою: "Он у нас в плохую погоду не ходит..."

Оце і все. Більш нічого з них не витягли. Пізніше, коли мама розповідала про це знайомим, вона завважувала, що почерк батька дуже змінився, хоча й був дійсно його. А головним чином її дивувало те, що написано було по-російськи. Пригадую: коли батьки починали говорити по-російськи, величати одне одного "на Ви", та ще й з повним ім'ям та по-батькові – це означало, що мені треба було куди-небудь зникнути, бо то починалася сварка. Не маючи жодної звістки від харківських установ, почала мама писати "вище". 19 липня 1939 р була така відповідь: "Дело по обвинению вашого мужа в производстве Военной Коллегии Верховного Суда СССР не было. Секретарь Воен. коллегии Верхсуда – воен, юрист 2 ранга..."

На всі листи до Корнійчука, Хрущова, Берії, Вишинського, Тичини відповідей не було.

Поступово складалося безвихідне становище для мами. Видавництво, що звичайно ж не видало твори ув'язненого письменника, вимагало повернути той аванс, що був сплачений у 39-му році. Були й ще якісь борги, котрі приходилося мамі повертати. Але щоб скористатися грішми, які виплачували Хоткевичу за роботу в ощадній касі або в деяких установах, треба було мати письмове доручення від батька. А цього якраз неможливо було добитися від тюремщиків. Почалися також трудності з будинком – ніякого права на дім мама не мала, хоча й куплений він був на двох. Влітку 38-го сільрада "пртіснила" нас, лишила тільки одну кімнату та кухню А решту будинку побілили, наставили у всі шість кімнат дитячих ліжечок і привезли на літо міських дітей на поправку.

Пам'ятаю, сиділа я біля воріт, на дітей подивитись хотіла, аж зирк – над ворітьми висить плакат "Спасибо товарищу Сталину за ечастливое детство!"

Приїхали "щасливі" діти – золотушні, білі, як макарони, дуже лагідні, якісь тихі. Обідати ходили через вулицю, в санаторій, там і зараз влітку він є. Підгодували й нас за літо. Мама влаштувалася там працювати, то й мені трохи перепадало...

А потім, у 40-му й 41-му роках інші біди навалилися на маму. За чиїмось проханням сільрада вирішила "нарізати" в нашому садку дві тисячі квадратних метрів землі для будівництва дому. А ще, за поясненням райфінвідділу, як дружина репресованого мама мусила платити податки в десять разів більші.

Як тільки не старалася бідна матінка! Прохала обласний Комітет охорони пам'яток літератури та культури, аби узяв він під опіку всю садибу, поки ще не побудували на "нарізаному" шматку. Просила взяти під опіку архів Гната Мартиновича, захистити його – але з Комітету відповіли, що на таку опіку немає коштів. Пропонувала влаштувати тут будинок відпочинку для артистів, літераторів. Актор В. Г. Будкевич згодився бути опікуном садиби, архіву та дітей, але адміністративно жодних прав на це йому ніхто не давав Писала мама до Літфонду, прохаючи тимчасової грошової допомоги: "В умовах провінціального життя на мої скромні заробітки (вишивка, дитячі установи влітку) мені дуже трудно платити за користування інструментом (піаніно), за навчання в студії та педагогу, нести інші витрати на виховання дітей. На сьогодні стоїть питання залишити музичне виховання, тоді як дитина має всі дані, щоб здобути спеціальну освіту, вчиться на "відмінно".

В той час мама не дуже ділилася з нами своїми турботами – оберігала нас, хоча від Богдана, старшого, не так вже й легко було щось утаїти. Ходила вона до сусідок, у котрих теж "забрали" когось. З ними можна було поділитися горем, поплакати. Лише вони могли все зрозуміти. А взагалі, деякі знайомі уникали зустрічі – зате справжні друзі не цуралися. У Високому була сім'я Тютюнників, і ті добрі люди, до яких ходила я вправлятися, коли у нас забрали піаніно. В Харкові якось підтримували нас Будкевичі, сім'я Білецьких, Алешнікови, в Києві – профеcура з консерваторії, Косенко, Лисенки, Кочур... Кого не згадала – простіть!...

А через вірних друзів-вірменів, Хайчануш та її чоловіка, мама довідалася про приїзд до Харкова актора Ваграна Папазьяна (810.1939 р.). Тоді він "гримів" на всю країну. Його поява мала велике значення в житті нашої сім'ї.

Звичайно, друзі познайомили її з артистом та й розповіли, певно, про скрутне становище нашої родини. Може, й підмовили його купити наш дім, а може, й сам він про це догадався? Написав він мамі з Москви, запросив приїхати і все полагодити.

І от поїхала мама до Москви. Звичайно, мала від Папазьяна контрамарки на кілька вистав. А перед від'їздом, домовившись про купівлю будинку, каже мама: "Немає довіреності, як же папери виробимо?" "Ничиво! Давай сумка!..." І наповнив валізу в'язками рублів...

Ну, от і все на сьогодні. А зараз піду поплачу трошки, бо такого поназгадувала...

ДО 140-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО

ПРО ЩО МОВЧИТЬ ХАРКІВ

Харківський доробок творця українського архітектурного стилю Василя Кричевського

Валєр БОНДАР,
Ольга БОНДАР-РІЗНИЧЕНКО,
працівники Харківського літературного музею

"...Василь Кричевський – унікальна людина, йому треба було б дати золоту клітку, де б він міг сидіти і працювати, не турбуючись ні про що".
Зі слів митрополита
Андрея Шептицького

Тисячоліттями історії на поверхні тривало-переходило людське життя з піднесеннями, занепадами, нищеннями – одначе завжди були чисті ґрунтові води, води духу, котрі, як чисте джерело, гейзером, проривали цей намул і підносилися вгору.

Будь-яку сплюндровану, понищену красу можна пробудити і відродити. Зняти полуду з замулених очей дано світлої пам'яті Василеві Кричевському – стовпові чистого духу.

Кричевський був перший національно-український архітектор, довкола якого згодом постала ціла архітектурна школа. Його ж формування як національного мистця відбувалося саме в Харкові. Тож провінційному московському Харкову, окрім "бахчісараївських фантанів"[1], є чим "гордітся". Хоч, незважаючи на проминулі "перестройки", згодом – "незальожність", досі замовчується[2] той прорив, що його справдив В.Кричевський в очманілому харківському середовищі.

Серпнем 1885 року Василя Кричевського прийняли за іспитами до Харківського технічного залізничного вчилища на Олександрівській вулиці, хоча він був молодший, аніж це дозволяли правила. Коли Василеві йшов шістнадцятий рік, він уже креслив плани дрібних міщанських будиночків для харківських околиць. Працюючи у кресляра Харківської міської управи, самостійно виконав понад 200 проектів приватних помешкань. За ними протягом 1888–1890 років збудовано сотні будинків на Заїківці й Москалівці – околицях Харкова. Кінцем 1892 року майстер влаштувався на посаду помічника харківського міського архітектора. Саме тоді виконав свій перший великий проект – будинок "Торгових рядів" біля Університетської гірки.

Десятиліття, починаючи з 1892-го, Кричевський працював і в проектному бюро архітекта-мистця Олексія Бекетова. Проектував фасади та інтер'єри будинків у центрі міста.

"Василь Кричевський виконав низку проектів фасадів будинків у стилі ренесансу, зробив проект будинку в мавританському стилі для банкіра Дмитра Алчевського та будинок у Криму для самого Олексія Бекетова в тому ж стилі. Спроектувавши будинок у мавританському стилі для Дмитра Алчевського, він розробив і його внутрішнє оформлення, а також виконав проект великого мавританського килима на підлогу в вестибюлі (його виткали на килимовій фабриці у Варшаві). Спроектував: у "новогрецькому" стилі будинок професора Залеського, міське помешкання Олексія Бекетова, будинок Земельного банку на Миколаївській площі, Публічну бібліотеку на Петровському завулку (бібліотека Короленка); в класичному стилі: будинок окружного суду на Скобелевській площі (нині площа Руднєва); в "неокласичному" стилі будинок Медичного товариства на вулиці Пушкінській; в стилі рококо для банкіра Рубінштейна на вулиці Сумській; в стилі віденської сецесії будівлю для Торгового банку, будинок Озівсько-Донського банку на Миколаївській площі… Проекти підписував О.Бекетов, бо вони виходили з його бюро"[3].

Працюючи для Бекетова, Кричевський проектував також меблі як частину загального оформлення приміщень. Сюди зайшли також і меблі для студії у власному будинку, що в Харкові (1896–1897), самостійно зробив проект чиншового банку інженера Авдакова в готичному стилі, також дістав першу премію за фасад та оформлення головної залі будинку Харківського товариства гірничопромисловців у стилі модерн та низку проектів будинків у ренесансному та інших стилях. Для скульптурно-ліпного "заведєнія" Йосипа Якобса розроблено півтораста проектів орнаментального оформлення ансамблів житлових помешкань у різних стилях, там були ліплені прикраси і майолікові та метлахські плитки з оригінальною орнаментацією. Також із 1895 по 1901 роки для того ж ательє Якобса Кричевський створив низку проектів керамічних виробів. Окрім архітектурних деталей, мистець робив шкіци для різноманітних дрібних прикрас із металу: декоративні підвіски, заколки, сережки та діадеми, від часу костюмованих вечорів у домі Алчевських кінцем 1890 років, а пізніше – шкіци металевих прикрас і посуду для театру М.Садовського та для кінофільмів, наприклад, жіночі прикраси у фільмі "Звенигора".

Починаючи з 1888 року, В.Кричевський не пропускав жодної нової вистави на гастролях українських труп у Харкові. Приятелюючи з Алчевськими, він у 1890-х особисто познайомився через них з усіма найвидатнішими артистами українського театру, яких перед тим бачив на сцені, – з Марією Заньковецькою, Іваном Карпенком-Карим, Марком Кропивницьким, Миколою Садовським, Панасом Саксаганським та іншими. Молодь у домі Алчевських влаштовувала маскаради, костюмовані бали, ставила популярні на ті часи "живі картини", а часом – і театральні вистави. Василь Кричевський часто проектував для своєї дружини та інших костюми на ці забави, аранжував "живі картини" і робив декорації для них і для вистав. Ці роботи були такі вдалі, що стали знані в ширших колах Харкова і зробили з часом ім'я Кричевському і в українських артистичних колах. Ще 1894–1895 роками художники Сергій Васильківський, Михайло Беркос, Віктор Величко, з якими молодий мистець познайомився в родині Алчевських, намовили його спробувати себе в малюнках із натури й аквареллі. Натоді він малював багато краєвидів околиць Харкова, село Ворожбу, Лебедин та інші місця. Катерина Антонович у своїх спогадах пише: "Одного разу в його майстерні ми перебирали й дивились його етюди. Беру один і радісно кажу:

– О, Харків!

Василь Григорович підходить і питає:

– Справді, це Харків, а як ви це впізнали?

Тоді я ще раз подивилась на етюд уважно, щоб відповісти на це питання. На ньому – ріг жовтенької будівлі, паркан, ліхтар, більш нічого. Але все це було таке характерне для рідного Харкова, що не впізнати було неможливо. Він був ейдетиком (мав фотографічно точну зорову пам'ять на контури й кольори, так само, як перед ним були, наприклад, художники Джошуа Рейнальдос, Вільям Тернер, Ґустав Доре).

Вважається також, що творчість архітектурного маестро у графіці відкрила нову епоху і вплинула на кілька поколінь українських графіків, із-поміж них на Георгія Нарбута, Марка Кирнарського, Івана Мозалевського, Охріма Судомору. Він першим увів у свої обкладинки додатковий орнаментальний елемент. Перша його спроба на цім шляху – обкладинка для альбому малюнків Порфирія Мартиновича до "Енеїди" Котляревського, зроблена 1903 року в Харкові. Не тільки в графіці, а також і в кінематографі В.Кричевський став основоположником кіно-декораційного живопису. У 20-х роках він оформив фільми "Тарас Шевченко" (1925), "Тарас Трясило" (1926), "Звенигора" (1928)"[4].

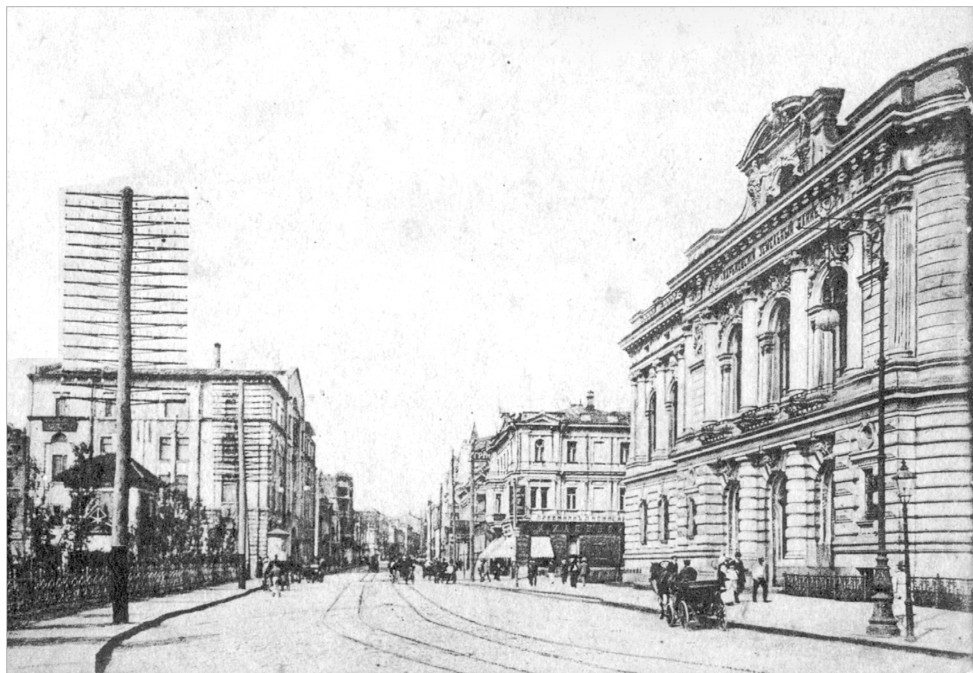
Про значення творчого доробку Василя Кричевського для українського мистецтва писав 1928 року Микола Бажан: "В історії української архітектури, графіки, станкового малярства, прикладних мистецтв – іменем Кричевського позначено епохальні, нечувані донині досягнення. …Творчість Василя Кричевського – виняток; …він доводить, що найрізноманітніша творча робота буде глибока, органічна та оригінальна лише тоді, коли в основі її лежить майже енциклопедична культура та знання, запліднені хистом, і то культура не замкнена в рамці якоїсь одної національності чи якоїсь одної доби, а культура вселюдська; …він вільно орієнтується не лише в українській культурі, зокрема, у джерелах її – …народному мистецтві, а й у культурі всього людства"[5].

Натомість у сучасному Харкові широкому загалові ім'я Василя Кричевського нічого не говорить. Та хіба тільки йому?! Серед "семи архітектурних чудес", що їх визнали харківські "метри" та "експерти", лише на сьомому місці після "бахчісараївської струї" та "тульського пряника", як влучно назвав Благовіщенський собор Юрій Шевельов, пам'ятка українського бароко XVII століття – Покровський собор!

Який там уже Кричевський!!!

Миколаївська площа, будинок Озівсько-Донського банку, стиль віденської сецеси 1897 р.

Миколаївська площа, будинок Земельного банку, новогрецький стиль, 1893 р.

---

[1] Паркова альтанка "Зеркальная струя", побудована за завданням Першого секретаря обкому партії.

[2] Помер в еміґрації у Венесуелі.

[3] Таранущенко С. Василь Кричевський // Життя і Революція. – Харків. – 1929. – № 1.

[4] Інформацію про харківський період у роботі архітекта Василя Кричевського взято з монографії В.Павловського "В.Г.Кричевський. Життя і творчість" (УВАН, 1974).

[5] М.Бажан. Творець у кіно // Кіно. – Київ. – 1928. – № 2. – С. 6-7.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА

БАРИКАДИ ЗА СВОБОДУ І ЗА ЄВРОПУ

Оксана ПАХЛЬОВСЬКА

Унеможливлюючи країні європейську перспективу, влада сама себе одягає на шампур для російської печі. Безперечно, є зовнішній чинник і значно складніший і неочікуваніший: неоднозначна позиція Європи, яка часто зволікає з позитивними пропозиціями щодо України у сприятливий момент. А потім спохоплюється в момент несприятливий, коли її саму обіймає жах видива цього майбутнього посттоталітарного слов'янського монстра о трьох головах...

Однак у цю розмову я би внесла одну методологічну корекцію. На мою думку, варто було б диференційовано розглядати різні історичні епохи відносин Європи з Україною, принципово виділивши в окремий період останнє двадцятиліття. Іншими словами, ми не можемо зараз казати Європі щось на зразок: ми захистили вас від османської небезпеки, а ви невдячні. Чи дорікати їй "зрадами" триста чи навіть сто років тому. Це надто різні історичні виміри. Європа антична і середньовічна, Європа Ренесансу і Просвітництва, Європа Романтизму і Модернізму була також Європою римських легіонерів і хрестових походів, релігійних війн і інквізиції, агресивних монархій, фашизму і нацизму. І це була також Європа кривавих внутрішніх конфліктів, де різні нації боролися, зокрема й між собою за утвердження свого впливу на Старому континенті. Але впродовж цих війн, сутичок, насилля саме і формувалася етична свідомість Європи, що врешті захотіла (і зуміла) стати об'єднанням вільних рівноправних народів, які вперше в історії подолали властиву людській популяції здатність до самознищення.

Європа як цивілізація історично була завжди модерним мозком людства. А, як свідчить психоаналіз, мозок є генератором світлих і темних ідей, пророчих прозрінь і ментального мороку. Але ця ж сама Європа, в сукупності своїх геніальних і злословісних аспектів, формуючи протягом століть концепцію свободи і рівноправності народів, стала єдиною реальністю у світі, яка – після глибинного критичного осмислення, зокрема й двох світових війн в одному XX столітті, – зуміла створити Європейську співдружність як унікальний проект мирного співіснування вільних націй і достойного життя кожного громадянина з усім комплексом його демократичних прав та обов'язків.

Україна проголосила своє прагнення долучитися до цієї Співдружності. А це означає необхідність критичного переосмислення насамперед своєї власної історії – як це вже зробила (і продовжує робити) Європа.

Тому, мені здається, рух України до Європи насамперед має пройти через чистилище боротьби (з обох боків!) проти стереотипів та взаємного неприйняття. Схід Європи впродовж багатьох століть був для Заходу "мінус-простором". Тому й не дивно, що в західній свідомості накопичилось стільки стереотипів, нерозуміння, неприйняття (і чимало з цих стереотипів більш ніж підставні!). Європа з часів античності дивилась на цілий світ за своїми межами, як на "варварів". Схід Європи позначався на античних та середньовічних мапах вислові hic sunt leones ("там живуть леви"). Дикі звірі себто. Але – і це суттєво: перше ядро Європи – афінський демократичний поліс – вже протиставляв себе "Азії" як світ свободи – світові деспотизму, як статус вільного громадянина – статусу раба. Від доби християнства і далі Європа відчувала саме православну Славію як глибоко чужий світ, і ця ворожість культивувалась взаємно і послідовно. Коли занурюємось в історичні деталі, то, звичайно, самоочевидно, що українське православ'я, на відміну від російського, було європеїзованим, насиченим європейськими ідеями, знанням латини і культури Європи (і це щонайбільшою мірою завдяки формуванню модерної ідентичності України в одних кордонах з Річчю Посполитою). Але ця дихотомія свободи-деспотії та ідентифікація православ'я з Росією були (і є) надто глибокими у свідомості Європи, щоб піддаватись швидкому викоріненню.

Ще наприкінці XVIII ст., як це чудово показав Ларрі Вульф у книжці "Винайдення Східної Європи", Захід дивився на Схід як на іноді привабливу, але найчастіше прикру екзотику, де панували мізерія, приниження і рабський дух. "Бідолашні жалюгідні раби", писав англійський вчений Вільям Річардсон у 70-х роках XVIII ст. про російських селян. Або ще: "Через постійні тілесні покарання і ставлення як до несвідомих тварин чи можуть вони мати той дух і піднесені почуття, що відрізняють людей, народжених у вільній державі?" Виняток робився хіба для Польщі, але з чималими застереженнями (Руссо, наприклад, при всій своїй любові до Польщі критикував принижений стан селян у цій країні, а Вольтер, попри симпатію до єкатерининської Росії, бачив в українських козаках паладинів свободи). І ми ж не можемо подібне ставлення вважати упередженням. Взаємна цікавість, зближення і пізнання між Східною Європою та Західною починається залежде від XIX ст. Не випадково саме тоді погляд західних інтелектуалів збігся з подібним баченням Міцкевича, Шевченка та інших слов'янських письменників на Росію як на країну рабства (Міцкевич, між іншим, уже тоді дорікав Європі за легковажне ставлення до російської загрози і пророкував Європі тяжку за це плату).

Тобто йдеться про "глибинні структури", як називає це явище Ноам Чомскі, які дуже важко викоренити зі свідомості. Для західної свідомості "вільна людина" і "вільна держава" є критерієм цивілізованості. І драма України в тому, що вона тяжко боролась проти російського деспотизму і мала через те трагічну історію, але поставала в очах Європи як частина антиєвропейського "російського світу" – через суб'єктивне невміння і/чи об'єктивну неможливість "пояснити себе". Ще в середині 80-х років XX ст. письменник – і не який, а чеський! – Мілан Кундера у статті "Трагедія Центральної Європи" писав про те, що лише на барикадах Будапешта, Праги й Варшави люди вмирали за свободу і за Європу. Ці країни він називав "вкрадeною Європою". Але жоден рух за свободу був би неможливим, на його думку, в Москві чи тодішньому Ленінграді. А Києва в його свідомості і взагалі не існувало: він перебував у тіні гігантської Росії, історично не-європейської реальності в очах Кундери, – деспотичної рабовласницької країни, може, в чомусь і атракційної, але нерухомої історично і невиліковно ворожої щодо Європи. І якщо в очах брата-слов'янина не відбивались ані українські визвольні змагання 1920-х, ані протистояння шістдесятників тоталітарній системі, то що говорити про сприйняття Заходу! Зрештою, не завжди і у східноєвропейських інтелектуалів були прості взаємини із Заходом. Чеслаш Мілош писав вірш Rue Descartes ("Вулиця Декарта") як сумноіронічну оповідь про "молодого варвара" у "столиці світу"... І все ж книжка Мілоша про його відносини з Європою має назву "Родинна Європа"!

Усе це – великі теми і не лише літературні чи культурологічні для вузького кола фахівців. Насправді ці теми торкаються живих нервів усього суспільства. Саме тому, повторюю, відокремлено від решти історичних періодів мала би йти розмова про двадцятиліття Незалежності – адже це перший період, коли Україна отримала можливість стати суб'єктом історії і виробити проект свого європейського майбутнього, користуючись при тому динамікою та інструментами, які вже застосовували сусідні нації – ті ж Польща, Чехія чи країни Балтії.

Ось тут і постає питання: хто відповідальний за НЕЗРОБЛЕНЕ? Україна, звичайно, перебувала в особливому становищі як країна стратегічного балансу і для Росії і для Європи. Всі хвороби посттоталітаризму в Україні були вкрай загострені: і втрата історичної пам'яті, і брак етносу суспільства через постійний тиск репресій і бідності, і диспропорція між широким спектром люмпенізованого населення та вузьких еліт, як це типово для вертикальної структури пострежимних реальностей. Різною, звичайно, була і міра відповідальності за це різних категорій суспільства, як слушно зазначає Кралюк. Але так чи інакше ми постаємо перед Європою і світом як єдине цілісне національне явище, – і з нас живляться як з держави, якою ми захотіли бути.

Насамперед стояла проблема інтелектуальної інтеграції, а банальніше – необхідність розповісти Європі про себе. І ось тут питання: чия вина браку джерел про Україну? Під час роботи в Римському університеті на моїх очах від 1991 року і далі проходив процес наближення східноєвропейських країн до західної реальності. Посольства Польщі, Чехії, Хорватії, Словенії працювали й працюють як гігантські фабрики, що постійно запускають в інтелектуальний простір різнорівневу культурну інформацію. Їхні аташе з культури – перекладачі Данте, поети, інтелектуали. У них в європейських столицях – Інститути культури, академії, бібліотеки...

Відколи я пам'ятаю Посольство України, в нього ніколи немає грошей. Будь-яка конференція, будь-яка подія, пов'язана з Україною, – стишений голос, очі бігають: в нас немає коштів навіть на телефонні дзвінки. Не знаю, може, – і напевно – в якійсь частині посольств України ситуація значно краща, – зрештою, є в нас і дуже цікавий клас високопрофесійних дипломатів. Але тут ідеться про Італію – одного з фундаторів ЄС, країну дуже складної елітарної культури, державу, що, зрештою, прийняла сотні тисяч громадян з України. Український посол, який відкликає свій підпис з листа італійських учених на підтримку визнання Європейським парламентом Голодомору як геноциду, – це як?! Гаразд, це було в ганебні часи Кучми. А що, в часи Ющенка постали в західних країнах Центри української культури, потрібні, як повітря? Правда, траплялись мені дивні люди, що планували зробити у Ватикані виставку Трипільської кераміки і довести, що наші предки вже десь приблизно 40 тисяч років ходили у вишиванках... А офіційно Українська держава мов неприсутня – сьогодні та вчора, а отже, так буде й завтра. Така робота посольств – це п'ятилітні канікули, а часом і безпотаційна синекура.

Тому важко викоренити у сприйнятті західних держав десь глибоко засілу в підсвідомості підозру, що насправді йдеться про не надто цивілізований світ. Можна, наприклад, пояснити італійцям, що Україна – настільки багата країна, що аж має в центрі столиці вертолітний майданчик, звідки гелікоптером можна скочити до Борисполя за скільки там? За 625 євро, здається. Чи політати над містом годинку за дві з половиною тисячі тих же євро. А ось, наприклад, геніальній співачці Соломії Крушельницькій минуло б 140 років від дня народження. Співачка, яка врятувала "Чіо-Чіо-сан" Пуччіні, яка співала на кращих сценах Європи, працювала з Тосканіні... Це ж можна було зробити центральною подією року музичної Італії! Натомість конференцію організували представники діаспори, які вклали в це душу, гроші, час. Геніальна наступниця Соломії – Вікторія Лук'янець – співала в Інституті польської культури і в невеликій церкві Санта Марія дей Монті. Зрозуміло, безплатно, бо які ж в Україні гроші на культуру? Така в нас криза. Та однієї люстри з Межигір'я вистачило б на грандіозний проект промоції української культури на Заході. До речі, в Римі – жодного вертолітного майданчика. Прямуєш до аеропорту або машиною, або потягом за 12 євро. Зате в Україні зусиллям Інституту італійської культури готувались і грандіозні святкування Верді, і постановки опер, і приїзди Софі Лорен і великого скрипаля Уто Угі, і видання десятків томів італійської літератури... Бо при всіх кризах країна не має права відмовитися від представництва своєї культури за кордоном. Інакше вона не країна.

Добре, це напівкримінальний або й кримінальний пострадянський істеблішмент так докерувався державою. Але в західній свідомості спрацьовує єдина реакція: а навіщо суспільство терпить такий стан речей? А якщо воно його терпить, то навіщо претендує на вступ до Європи?!

Чи торкнути тонші матерії. Література. Книжка, її рух у суспільстві, її переклад, її сприйняття. Це частина осмислення своєю культурою і суспільством власних же цінностей. Що зробило для цього наше покоління, покоління вісімдесятників – перше покоління, що мало змогу їздити, спілкуватися, входити в західні контексти? Воно почало боротися проти шістдесятників, невтомно розповідаючи Заходу про нібито заполітизованість попереднього літературного покоління, а ми, ні, фу, ми постмодерністи-естети. Ну просто як прем'єр-міністр – проти "папєрєдніков". Є на це психоаналітичні навіть причини. Але якщо зробити "антологію" висловлювань цих письменників і критиків про власну літературу, країну, державу, то ніяких табачників не треба, самі впораємось: з'ясувалося, що літератури в нас нема, культури теж катма, держава чортзнаяка, еліти зеро. При тому "незаангажовані" інтелектуали, не кремпуючись, підсіли на голку спонсорів-олігархів, які сплюндрували країну. Літературознавство перетворилося на зведення зводів. Зате потім як з міха сипонуло достоєвськими, томасами маннами, вірджініями вулф, сімонами де бовуар та іншими видатними постатями, картонні маски яких так приємно приміряти на власні фізіономії... А в Європі Коцюбинський через п'яте-десяте перекладено, Стефаник невідомий, Підмогильний майже відсутній, не кажучи вже про українську поезію XX ст. – справді одну з найвидатніших на поетичному горизонті Європи. Словники двомовні – і ті видані хіба що для англійської мови та ще небагатьох. Мар'яна Прокопович, один із кращих в Україні перекладачів, працює у Львові вже два десятиліття над італійсько-український академічним словником. Чи ж може одна людина власним зусиллям підняти такий проект?! А, до речі, подбати треба було про адекватні переклади письменників 1920 років і тих же шістдесятників, то Європа дізналась би, що за свободу і Європу гинули не тільки на барикадах Будапешта, Праги і Варшави, а й Києва та Львова. Це все – елементи тієї "гуманітарної аури нації", якої, якщо немає, не домалюєш.

І це не означає, що немає серйозних літературознавчих досліджень, чи прекрасних творів, чи талановитих авторів. Але елітарна культура завжди тиха. Вона не працює ліктями, не бризкає цівками отрути, не займається

психологічним (і не тільки) стриптизом. Але також вона потребує каналів для свого проходження, фінансів, інституційної підтримки. Держава цим не займається, бо вона в руках ворогів цієї держави. Представники культури займаються собою. Захід хоче нас пізнати, він для цього має і бажання, і потребу, і ресурси. Але для цього необхідна самоорганізація культури, її імперативна потреба інтегруватися в коло ідей і людей відповідного цивілізаційного контексту.

І тоді яка, зрештою, різниця між постмодерною, як вона себе називає, культурою і пострадянським істеблішментом? Адже не тільки люстра президента могла б згодитися на культурні проекти. А якби громохкі фестивалі, дармові проживання письменників на віллах, гранти конвертувати в переклад письменників, які вже не можуть захиститися від небуття? Чи також у систему екстраполяцію на Захід аналітичних синтезів української історії, культури, мови, – зрештою, підручників, попросту кажучи? Це відповідальність Заходу чи таки ж наша як країни і конкретно – її культурної еліти?

Якщо такий антиетнос панує в культурі, то що говорити про політику? І чого вимагати від молоді, якщо письменник-постмодерніст на питання "що робити?", відповідає: "Та валити звідти! Поки молодий – валити!". Україна – це "країна втрачених можливостей", це "просто нежиттєздатна" країна. І далі: "Мені абсолютно не дороге моє українство і те, що я – українець". То кому ж українство має бути дороге? Англійцю чи поляку? Бельгійцю чи шведу? Знищенням здорового критичного патріотизму за це двадцятиліття займалися і влада, і окремі представники культурної еліти. Хто ж має захищати країну, яка опинилася у владі породжених нею ж самою монстрів?! Воістину, "сон розуму породжує чудовиськ".

Зрештою, навіть при суперкритичному ставленні й до своєї нації, й до її історії моральний імператив не дозволяє забувати принаймні те, що за цю націю й за цю державу погинули люди, які так само хотіли жити, як і ми. Величезною мірою саме їхня жертва, саме їхня божевільна віра в майбутню Україну зробила можливою цю державу. Не може бути абстрактно "життєздатної" чи "нежиттєздатної" країни. Життєздатні чи ні в ній люди. Томас Гоббс – а писав він свого "Левіафана" в середині XVII ст. – твердо вірив: "Держава – це ми". Отже, наші попередники були здатні творити державу в лихі часи війн, революцій, репресій і цілковитої безнадії. А нинішні покоління виявилися нездатними в плюс-мінус усе ж таки нормальних умовах забезпечити їй бодай мінімальне гідне представництво у світі.

Є й зворотний бік справи. Прагнемо до Європи? А що зроблено в Україні, щоб пізнати Європу? Є освітні, може, програми? Чи громадські проекти? Чи просто очікування, що Європа прийде і зробить? Он уряд уже почав витісняти з України волонтерські організації – точно, як у Росії та Білорусі. Ми й не помітили. Нам ніколи. У нас ліберали борються з націоналістами і навпаки. У нас лідери опозиції вже більше переймаються майбутніми президентськими перегонами, а не можливим крахом країни завтра. У нас до Європи апелюють "противсіхи". І так голосно апелюють, що в цій проліферації децибелів може хруснути хребет країни – ніхто й не почує. А головне – не засоромиться, коли представник дипломатичної еліти каже: якщо в ЄС триватиме економічна криза, то Україна може податися в Митний союз. Глибше впасти, здається, не можна. Це, так би мовити, політика з Окружної дороги. Якщо евентуальний стратегічний партнер постає у вигляді клієнта, то важко розраховувати на повагу – і до всього ж на повагу цивілізації, що базується на жорстко захищених цінностях громадянських свобод і верховенства закону.

Саме ці обставини не дозволяють вимагати від Європи нерівноправного й для неї в цих умовах партнерства з Україною. До всього ж Європа і справді переживає не найлегші часи. Так, є тут і достатньо банальні й недалекі політики. Є й своя корупція – "Газпром" не одного Шредера купив. Є й цинічна Realpolitik. Але все ж є не міф демократії, а демократія як система, яку європейці вибороли в усіх тоталітарних систем, зокрема й тих, які створили самі. І за це їх не можна не поважати.

До речі, в розмовах про європейську кризу, що ведуться в Україні, бракує двох дуже суттєвих деталей. Перша – це культурні передумови кризового стану. Зараз усе відбувається з математичною точністю згідно з передбаченнями Макса Вебера: найсильнішими економічно є країни протестантського кола, слабшими – католицькі. Ну а як православні, так уже й Греція. Друга деталь: Європа переживає кризу зокрема й через те, що воліла не втратити грандіозний свій винахід – Welfare State, соціальну державу з відносно безкоштовною освітою, медициною і всім комплексом соціальних служб, які держава пропонує людині. Ця пострадянська влада спершу обікрала ці країни – Росію, до речі, не менше, як Україну, – а потім продовжила відбирати в людини найелементарніші виміри її існування. А в Європі на забезпечення цих вимірів і далі йдуть колосальні видатки. Звичайно, скандинави з цим вправляються краще, ніж іспанці, французи краще, ніж італійці, а греки не вправляться без допомоги Німеччини. Але всі ці країни функціонують у межах цивілізації, в центрі якої стоїть не сліпа й брутальна влада, як у євразійських координатах, а людина, що віками боролася за свою свободу й гідність. І виборола – для себе й інших, хто вчасно долучився до цієї цивілізації.

Ось тому зміни поки що можуть бути лише на гірше, поки в нашому суспільстві не з'явиться критична маса людей, готових боротися – коли треба, то й на барикадах, – за свободу і за Європу, як говорив Кундера. А тим самим – і за Україну.

У цьому плані питання впирається насамперед в освіту – освіту як знання, як інформацію і як моральне формування. В моменті, коли влада, навпаки, намагається знищити освіту як джерело морального та інтелектуального перестворення нації, саме громадянське суспільство має будувати "барикади цегли – проти бездомності. / Барикади поезії – проти бездумності". Іншого шляху немає.

Одним словом, це все теми колосальної культурної, політичної й суспільної ваги. Ще раз дякуючи Петрові Кралюку за розставлені акценти, газеті "День" – за постійну увагу до цієї теми, а разом їм – за розуміння й солідарність, можу тільки повторити: широка суспільна дискусія на тему Європи й України – з конкретними і культурно значимими діями для капілярного поширення цієї інформації в суспільстві – на часі. "День", можливо, й є ідеальною лабораторією для таких дискусій. Я би запропонувала постійну рубрику "Європа – Україна", рубрику багатоголосну. Маємо в суспільстві дуже різні потреби в цій розмові: від софістикованих філософських дискусій до елементарної інформації. Але все потрібно, коли йдеться про цивілізаційний вибір: і розмова про формування концепції Європи від давніх греків до сьогодні, і розповідь, як працюють школи, лікарні, форми соціального захисту громадянина в ЄС. Хай кожна людина подумає, відчує, співмірить себе з реальністю наявною і реальністю, в якій би хотіла, щоб принаймні жили її діти. Державу можна побудувати, вистраждавши ідею цієї держави. Це в Євразію можна скотитися інертним нежиттєздатним людським матеріалом – там уже чекають із лопатою. А в Європу можна інтегруватися, вистраждавши і виборовши своє відчуття і розуміння Європи, – аж поки вона не стане, як у Мілоша, "родинною Європою".

Моя позиція в цьому плані – не песимізм. А, швидше, як каже відома філософська максима: песимізм розуму і оптимізм волі.

Тому вважаю, що маємо творити щодня це самовідчуття "родинної Європи". Творити твердо, послідовно, відповідально. Якщо й справді віримо, що духовною батьківщиною України є Європа. Якщо наша переконаність у належності до Європи – не риторичний словаж. Якщо посправжньому прагнемо долучитися до Європи хоча б через кілька десятиліть – ще важких і сповнених небезпек десятиліть. Плата за катастрофічне запізнення ще з 1991 року. За невміння цінувати державу. За неспроможність чесно, критично, але віддано любити свою країну.

"День", ч.209–210

ДО 115-Ї РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВОЛОДИМИРА СОСЮРИ

"Листку подібний над землею, що вітер з дерева зрива, хто мову матері своєї, як син невдячний, забува..."

Ольга БОНДАР

Чи не до своїх номенклатурно-донецьких земляків, ініціаторів мовної регіоналізації країни звертається Володимир Сосюра? І чому б їм сьогодні не визначити поета своїм авторитетом? Бо ж авторитет для них – понад усе! А чим Сосюра не авторитет?

По-перше, класик радянської літератури. По-друге, хто як не він, зміг так проникливо і глибоко передати неповторність донецької душі з її майже первісною емоційністю та любов'ю до своєї грішної землі зі всіма її природними скарбами?

На те, що в Сосюри жило у середині "два Володьки" – можна було б і закрити очі. Мало там що… Ну служив в особистій охороні у Петлюри, потім ще у Махна якийсь час… Навернув його Головний Отаман писати українською… Написав у двадцяті поему "Мазепа"… Побився у голодомор з енкаведистами, які у товарняку харківської залізниці колективом ґвалтували дівчинку-селянку… Так йому ж за це поставили діагноз – параноїдальний синдром і лікували в харківській дурці..

Але що там не кажи, навіть у дурці усі санітарки були в нього закохані і декламували напам'ять "Так ніхто не любив…" Та що там медперсонал! А хворі… Хіба можна забути хлопчика, який бігав в одній білизні круг свого ліжка і кричав: Цвіте Червона Україна!

Та й те, що усе життя за Сосюрою ходила "тінь смерті у жовтих штиблетах, світло-шоколадному костюмі із безбарвним обличчям нальотчика", – хіба ці почуття незнайомі сьогоднішнім донецьким авторитетам?!

Володимир Сосюра народився 6 січня 1898 року в Дебальцевому. В нього було семеро молодших братів і сестер. І всі вони росли, "як трава, в бруді й сонці – вічно голодні й немиті". Їм тільки "снилося прекрасне життя інших, що не мріють про м'ясо і гарну одежу".

З 13 років Сосюра працював на щебені і тягав тачки. "Ще й не сходило сонце, – пише поет у "Третій роті", – і замість гудків співали півні, й холодна зоря тільки займалась над селом, як мати будила мене, і я йшов туди, де над "чавункою" і гулом поїздів гриміло каміння під ударами сотень молотків, де нам видавали на сніданок іржаві оселедці і важка тачка з камінням натирала мої руки до кривавих пухирів".

Дитячі спогади, громадянська війна, коли поета ставили перед дилемою виконати наказ і застрелити полоненого друга дитинства чи не виконати наказ і…, – всі ці драми виплескувались у вірші, а особливо драми любові. Драму любові до Батьківщини – згадаймо травлю поета після його знаменитого вірша "Любіть Україну!" І кохання до жінок… Про одну таку історію буде сьогодні мова…

Синьооке кохання Володимира Сосюри – випускниця київської балетної школи Марію Данилову сучасники називали "сущим дияволом". Їхні гучні, вибухові сімейні сварки були притчею во язицах у мешканців "Слова". Та можливо, це все-таки була любов – бо інакше буде незрозумілим усе інше, що сталося з ними. 1942 року

Володимир СОСЮРА та Марія

поет дізнався, що Марія – агент НКВД і змушена доносити на нього та його знайомих. Однак не покинув її. По війні 1948 року Марія написала листа тодішньому голові Спілки письменників України Олександрові Корнійчукові, що завербована з 1941 року і змушена була "по службі" бувати на явочних квартирах… Марію заарештували й засудили на 10 років за розголошення державної таємниці. Із Сосюрою вона розлучилася ще до арешту. Через рік по смерті Сталіна Марія повернулася. Казали, що з вокзалу додому Сосюра нібито ніс її на руках. Згодом вони знову офіційно одружилися, й останні десять літ їхнього життя були мирними та щасливими. Мали онуків Святозара й Орисю. Марія пережила Володимира на 30 літ, померла 1995 року.

Володимир Сосюра

МАРІЯ

Задуманий вітер над городом віє,
Ідуть перехожі невпинним прибоєм,
І я поміж ними йду, повний тобою,
горять ліхтарі, мов шепочуть:
"Маріє!.."

І солодко серце стискає і мліє,
мов сон мені дивний, невиданий
сниться…
І хочеться в небо злетіти,
мов птиця,
де блимають зорі далекі:
"Маріє!.."

І пісня в душі наростає і спіє,
мов вирватись хоче нестримно
на волю…
Весна вже прийшла, та дерева
ще голі,
й гілля наді мною шепоче:
"Маріє!.."

Десь море на півдні шумить і синіє,
там даль не така, як у нас, на Вкраїні,
Стоять кипариси, стрункі і незмінні,
і хвилі під ними шепочуть:
"Маріє!.."

Іду, поспішає, мов крилами мріє
зоря, перед мене в простори
щасливі…
А губи шепочуть в блаженнім пориві
для мене єдинее ім'я:
"Маріє!.."

ТРАДИЦІЇ

МІСЦЕ, ДЕ НАРОДЖУВАЛАСЯ "ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА"

Мій спогад про Сарсель

Тарас МАРУСИК

Мабуть, сама доля занесла мене в Сарсель. Я сном і духом не відав про це містечко в північній околиці Парижа. І до грудня 1993 року, коли вперше переступив поріг цієї давньої триповерхової кам'яниці, заледве чи чув щось про Наукове товариство імені Тараса Шевченка (НТШ).

А було це так. Я виграв конкурс і був відібраний на навчання-стажування до Парижа. На час проведення конкурсу я працював головним консультантом комісії Верховної Ради України з питань культури та духовності. Цей факт, а також те, що я знав французьку (в ті часи то була велика рідкість для чиновників вищих органів державної влади в Україні), спрацювало на мою користь – і я став першим від України іноземним стипендіатом французького уряду за оригінальною програмою трьох французьких міністерств: культури, освіти, закордонних справ і Національної комісії Франції з ЮНЕСКО. 1 грудня 1993 року літак з моїм тлінним тілом і спраглою душею злетів з Борисполя.

Почалася абсолютно нове життя, і почалося воно з низки бюрократичних процедур та організаційних моментів. І не найостаннішим було питання житла. Не пригадую точно, як сталося, але з аеропорту я приїхав спочатку в Сарсель – на запрошення тодішнього голови НТШ Аркадія Жуковського. Ми з ним познайомилися ще в Києві під час якогось його приїзду до столиці на початку 90-х років. Відтак А.Жуковський запропонував мені за помірну плату оселитися в цій знаменитій кам'яниці на третьому поверсі. Як людина невибаглива, загартована київськими (а раніше дрогобицькими гуртожитками), я погодився – незважаючи на те, що кімнатка була скромною, душ – на другому поверсі, а кухня – на першому.

Треба сказати, що 1993 рік був дуже непростим в економічному сенсі для України. Тоді розквітала система купонів, на які можна було купити масла чи, наприклад, цукру. Тож я завантажився до Франції по зав'язку – привіз кілька двочи трилітрових слоїків з карпатським варенням, велику банку меду. А прибирати в приміщенні НТШ (в тому числі і за знаменитими улюбленими котами пана Аркадія) приходила жінка на ймення Одетта. Класичне ім'я, родом десь із-під Орлеана – майже Орлеанська діва, щоправда, за віком трохи не підходила. Тактот, коли Одетта побачила ці банки, вона розглядала їх з цікавістю, як якісь марсіянські предмети, адже стандарти французької скляної тари відрізняються, та й мало хто вже тоді користувався там такими місткостями.

Отже, коло мого спілкування в цьому будинку, крім згаданих Аркадія Жуковського, Одетти і котів, нараховувало небагато осіб. Це нечасті гості з Києва, які приїжджали (як правило, на кілька тижнів) попрацювати в паризьких бібліотеках і зупинялися в Сарселі, а також довголітня співробітниця НТШ Ірина Попович. І, звичайно, центральна фігура тогочасного НТШ Софія Янів. Для мене центральна, тому що вона практично ніколи звідти не виїжджала, як і я, жила там, тільки набагато довше. А, наприклад, Аркадій Жуковський та Ірина Попович приїжджали о 8-й ранку, працювали до 16-ї години і поверталися додому. Я також практично щодня проводив на заняттях в Парижі. Тому майже кожен вечір – то була розкіш спілкування з пані Софією. Як людина, яка, фактично, весь свій час проводила в чотирьох стінах (а на той час вона була вже похилого віку), природно, пані Софія мала потребу в спілкуванні. А тим більше, з людиною з України, яку вона покинула дуже й дуже давно. А ще тим більше, з людиною, з якою, з'ясувалося, було безконечно багато тем для спілкування.

* * *

Шкода, що я тоді не записував хоча б тезово наших розмов, бо це були розповіді-діалоги про НТШ (а пані Софія була довголітнім науковим секретарем редакції багатотомної "Енциклопедії українознавства"), про найвідоміших його представників Ю.Шевельова і В.Кубійовича, її покійного чоловіка, науковця Володимира Янева, про їхню велику бібліотеку (окрему від бібліотеки НТШ), про історію НТШ, Львів, Київ, Мюнхен, Рим, Український вільний університет, паризьку оперу, Сарсель, муринів (це слово я відтоді запам'ятав), українську мову, мою родину в Києві – і ще багато про що. В серпні 1994 року з пані Софією познайомиться безпосередньо в Сарселі моя дружина. З того моменту їх пов'яже щира приязнь. При кожній нагоді ми обмінювалися якимись подарунночками. І досі око тішить подушечка, яку передала нам пані Софія. Чи не найбільше ми розмовляли на наші улюблені теми, книжкові. І коли я знаходив на її полицях якусь рідкісну книжку, яка була в нашій домашній бібліотеці, то виникало відчуття, що ми з однієї напівтаємної української спільноти.

По поверненні в Київ я ще не раз приїжджав у відрядження до Франції і щоразу їхав з Північного вокзалу (Gare du Nord) до Сарселя. Відвідував пані Софію і тоді, коли вона вже покинула ту кам'яницю і за допомогою найближчих друзів переїхала в будинок для людей похилого віку. На відміну від України, це був просторий будинок з усіма зручностями для його мешканців. Роки йшли, і здавалося, що пані Софія не змінюється. Тепер вже на побачення з нею доводиться їздити на Сарсельський цвинтар, на якому – цілий НТШівський сектор. Софія Янів ввійшла 15-ою в цей сонм безсмертних.

* * *

Одного дня 1994 року я вирішив написати лист у Нью-Йорк до тоді ще живого метра мовознавства, видатного славіста, есеїста, літературного і театрального критика, блискучого інтелектуала Юрій Шевельова (Шереха). Зворотною адресою вказав НТШ, хоча на відповідь не сподівався, але вона надійшла дуже швидко. Я був вражений. Через багато років я хотів знайти той лист – і досі шукаю. Десь в якійсь архівній коробці, може, пощастить мені знайти його. А два роки тому випадково дізнався від почесного президента Києво-Могилянської академії В'ячеслава Брюховецького, що він, працюючи з архівами Ю.Шевельова в Нью-Йорку, ознайомився з моїм листом до нього. Отакі-от географічно-історичні паралелі.

* * *

За час мого перебування в Сарселі, а це понад 11 місяців, я познайомився з іще одним членом НТШ Данилом-Ґузарем Струком – на жаль, також покійним і також похованим на Сарсельському цвинтарі). Він переїхав, здається, того ж року з Канади до Франції, щоб улити трохи молодшої крові в українсько-сарсельські жили. Пригадую, як він запросив мене з дружиною в будинок, який стояв у глибині заднього двору кам'яниці, в кінці саду.

1994 року я познайомився там з киянином, молодим співробітником Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського Олегом Яценком, який розпочав роботу з упорядкування та комп'ютеризації бібліотеки НТШ в Сарселі. Наскільки мені відомо, цю роботу Олег виконував у час своїх відпусток і закінчив її влітку 1997 року.

* * *

Ще один спогад, досить кумедний. Щоб одержувати стипендію французького уряду, я мусив відкрити рахунок у банку. Найближчим до моєї марсельської "квартири" розташовувався банк BNP (Banque Nationale de Paris). До того жодних банківських карток я не мав, у банки не ходив. А тут довелося. Працівник банку виявився говірким і приязним. Та коли він мене запитав скоромовкою про "сосьєти сьянтіфік севсенко" ("societe scientifique scevecenko"), я не міг второпати, про що він говорить. Збагнув лише з третього разу. Бо як справжній українець може повірити, що прізвище найвидатнішого українського поета звучить "Севсенко", та ще й з наголосом на останньому складі?

ЛИЦАР СЛОВА

"ЗЕМНЕ ТЯЖІННЯ" ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

Восьмого січня 1935 – 14 грудня 1963... Ці дати обрамляють життя Василя Симоненка. "Полтавець родом, він закінчив свій короткий життєвий шлях у Черкасах, у Шевченковім краю. Не тільки біографічно Симоненко пов'язаний з самою серцевиною української землі: для співу свого, для думи своєї в щасливу мить народила його Україна. І він – за прикладом найкращих наших поетів – синівською відданістю їй віддячив, напруженим, чесним горінням душі", – так писав Олесь Гончар про "витязя молодої української поезії".

Для студентства 60–70-х років минулого століття поезія Василя Симоненка була піснею і молитвою, а згодом – коли ідея ставала чином – була ще й хлібом насущним. Його поетичні збірки "Тиша і грім", "Земне тяжіння", безсмертні "Лебеді материнства", пронизливо щемні поезії "Дід умер", "Кривда" та сотні інших спонукали нас до високих почуттів – безмежної любові до рідної землі та відданості їй: адже "можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину". Як треба Україні голосу Поета сьогодні, коли "гримотить над світом люта битва" за її життя, її права...

Василь СИМОНЕНКО

ЗАДИВЛЯЮСЬ У ТВОЇ ЗІНИЦІ...

Задивляюсь у твої зіниці
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік...

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.

Рідко, нене, згадують про тебе,
Дні занадто куці та малі,
Ще не всі чорти живуть на небі,
Ходить їх до біса на землі.

Бачиш, з ними щогодини б'юся,
Чуєш – битви споконвічний грюк!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Ради тебе перли в душу сію,
Ради тебе мислю і творю...
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи – все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

Видавець Конгрес Українських Націоналістів
Засновник та шеф-редактор Степан Брацюнь
Редакційна колегія Іван Белебеха, Іван Головацький, Ярослав Радевич-Винницький.

Адреса редакції: 01001, вул. Хрещатик, 21, пом. 111, м.Київ; тел./факс (044) 279-78-08 e-mail: nacija@ukr.net
Адреса видавця: 01004, вул. Антоновича, 36, м. Київ, тел./факс 235-37-61

Реєстраційне свідоцтво: Серія КВ № 7970, видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 08.10.2003 р.
Передплатний індекс: 09715
Банківські реквізити: СПД Брацюнь Степан, р/р №26008013932801 у філії "Центральне регіональне управління ВАТ "Банк "Фінанси і кредит", ТОВ м. Київ, МФО 300937, ЄДРПОУ 2305606776

Газету набрано і зверстано у комп'ютерно-видавничому центрі Конгресу Українських Націоналістів.
Газету видрукувано у ТОВ "Поліграфічна компанія "Інтерекспресдрук"
Замовлення N
Наклад 14 000 прим.
Ціна договірна

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9